

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінанси, облік і аудит

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Пояснювальна записка і розрахунки
до кваліфікаційної роботи

МРЕ 223.01.04 ПЗ

Виконав:

студент групи: 213-ФС-Д22

спеціальності 072«Фінанси, банківська
справа та страхування» (роботу виконано
самостійно, відповідно до принципів
академічної доброчесності)

Гречішкін В.Г.

Керівник: доцент, канд. екон. наук
Лисьонкова Н.М.

Рецензент: професор, д-р екон. наук
Овчиннікова В.О.

2023

Факультет економічний

Кафедра фінанси облік і аудит

Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Управління фінансами, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри,
професор, д-р екон. наук
 О.Г.Кірдіна
«02» жовтня 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ**
Гrechishkinu Володимиру Георгійовичу

- 1 Тема «Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності» керівник Лисьонкова Наталя Миколаївна, канд. екон. наук, доцент затверджені розпорядженням по економічному факультету від «23» жовтня 2023 року №21/23.
- 2 Строк подання студентом закінченої роботи «30» грудня 2023 року.
- 3 Вихідні дані: підібрати законодавчі акти і нормативні документи з теми дипломної роботи; вивчити і узагальнити монографічну, наукову, навчальну літературу щодо теми дипломної роботи; ознайомитися і підібрати сучасні публікації з теми роботи в наукових журналах й інших періодичних виданнях; зібрати, узагальнити, проаналізувати фінансову, статистичну й іншу необхідну економічну інформацію об'єкта дослідження
- 4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) теоретичні підходи до визначення категорії «Фінансова безпека підприємства», сутність основних підходів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства, механізм управління фінансової безпеки підприємства, загальна характеристика підприємства та аналіз його фінансового стану, технологія оцінювання рівню фінансової безпеки підприємства, аналіз рівня фінансової безпеки ТОВ «КИССОН», застосування факторного аналізу для

визначення напрямів удосконалення організації фінансової безпеки підприємства, узагальнення заходів із підвищення рівня фінансової безпеки підприємства

5 Перелік графічного матеріалу: рівні фінансової безпеки підприємства, сукупність поглядів щодо визначення поняття фінансової безпеки, фактори, що впливають на фінансову безпеку підприємств, алгоритм оцінки стану фінансової безпеки підприємства в межах індикаторного підходу, механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства, механізм оптимізації фінансової безпеки підприємства, динаміка нерозподіленого прибутку, динаміка структури активів і пасивів, система індикаторів фінансової безпеки підприємства, вплив факторних показників моделі «Du Pont» на динаміку рентабельності власного капіталу, заходи оптимізації факторів, що впливають на рівень фінансової безпеки підприємства, система заходів з підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

6 Дата видачі завдання «2» жовтня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	02.10. -05.10.23	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	06.10.-14.10.23	
Консультація з керівником щодо організації роботи	15.10.-30.10.23	
Огляд джерел інформації	01.11.-15.11.23	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	16.11.-30.11.23	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	01.12.-15.12.23	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	16.12.-30.12.23	
Перед захист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	30.12.23	

Студент _____ Гречішкін В.Г.

Керівник _____ Лисьонкова Н.М.

Зміст

Вступ	6
1 Теоретичні засади управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності	9
1.1 Роль та місце фінансової безпеки в ієрархічній структурі економічної безпеки підприємства	9
1.2 Основна сутність методів визначення рівня фінансової безпеки підприємства	18
1.3 Система управління фінансовою безпекою підприємства	255
Висновки до першого розділу	366
2 Аналіз рівня фінансової безпеки підприємства ТОВ «КИССОН»	399
2.1 Характеристика підприємства та аналіз фінансового стану	399
2.2 Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства	488
2.3 Аналіз рівня фінансової безпеки підприємства на основі індикаторного методу	611
Висновки до другого розділу	699
3 Оптимізація системи управління фінансовою безпекою підприємства	71
3.1 Використання факторного аналізу для визначення шляхів поліпшення управління фінансовою безпекою підприємства	71
3.2 Узагальнення заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємства	77

					МРЕ.223.01.04 ПЗ		
Зм.	Арс.	№ оокум.	Піспис	Дата			
Розроб.	Гречинський В.Г.			26.12.23			
Перев.	Лисенкова Н.М.			26.12.23			
З.контр.	Тройнікова О.М.			30.12.23			
Затверд.	Кірдіна О.Г.			28.12.24			
Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності					Листера	Аркуш	Аркуши
						4	
					УкрДУЗТ		

Висновки до третього розділу	86
Висновки	89
Список використаних джерел	92
Додаток А - Агрегований баланс ТОВ «КИССОН» за 2019-2022 рр.	98

Вступ

Стійкість та солідність економічної системи будь-якої країни в значній мірі залежать від стану фінансової захищеності місцевих підприємств. В той же час, рівень фінансової стійкості підприємств постійно піддається впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, серед яких першочергове значення має економічна нестабільність в країні. Це проявляється у погіршенні ключових макроекономічних показників, таких як зниження ВВП, зростання безробіття, інфляції та девальвації національної валюти. Негативні наслідки економічної нестабільності суттєво впливають на фінансові показники підприємств, що в свою чергу викликає падіння рівня їхньої фінансової безпеки.

Отже, актуальність цієї теми дослідження обумовлена потребою в глибокому науковому аналізі складної концепції "фінансова безпека підприємства" та розробці заходів для її підвищення в умовах економічної нестабільності. Результати такого управління матимуть позитивний вплив не лише на рівень фінансової безпеки підприємств, але й на процес економічної стабілізації.

Серед науковців, які займаються дослідженням фінансової безпеки підприємств, найбільш відомими є Ареф'єва О.[2], Барановський О.[5], Василик О.[13], Горячева К.[21], Єпіфінов А. [27], Єрмошенко М.[28], Кузенько Т.[46], Поддєрьогін С.[59]. та ін.

Необхідність постійного забезпечення економічної безпеки визначається метою забезпечення стійкості функціонування кожного суб'єкта господарювання та досягнення його основних цілей. Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво та фахівці можуть уникнути можливих загроз та зменшити негативний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. [72, с.115].

Проте, існують проблеми у визначенні рівня фінансової безпеки підприємств, пов'язані з різноманітністю методик оцінки та розбіжностями поглядів авторів. Мета даної роботи полягає у визначенні ключових показників фінансової безпеки

підприємства та можливих шляхів її забезпечення. Це включає аналіз фінансового стану та рівня фінансової безпеки ТОВ "КИССОН", а також пошук способів поліпшення управління фінансовою безпекою.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити кілька завдань:

- дослідити різні підходи до визначення сутності фінансової безпеки підприємства;
- проаналізувати наявні методики визначення рівня фінансової безпеки підприємства;
- розглянути індикатори фінансової безпеки підприємства;
- провести аналіз фінансового стану ТОВ "КИССОН";
- визначити рівень фінансової безпеки саме цього підприємства;
- використати математичні методи і моделі для оптимізації рівня фінансової безпеки підприємства;
- розробити список заходів для підвищення рівня управління фінансовою безпекою підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління та забезпечення належного рівня фінансової безпеки ТОВ «КИССОН» .

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінки управління фінансовою безпекою ТОВ «КИССОН» .

У процесі дослідження використано наступні методи: збір та аналіз матеріалу для систематизації різноманітних поглядів на визначення та методики оцінки "фінансової безпеки підприємства"; узагальнення існуючої інформації щодо індикаторів фінансової безпеки; кореляційно-регресійний аналіз – для визначення впливу показників, таких як собівартість продукції, рівень кредиторської та дебіторської заборгованості, а також розміру власного капіталу на рівень фінансової безпеки ТОВ "КИССОН"; факторний аналіз – при розробці та удосконаленні методики управління фінансовою безпекою ТОВ «КИССОН» .

Наукова новизна полягає в удосконаленні механізму формування стратегії економічної безпеки з урахуванням шляхів її впровадження, що дозволяє підвищити захист підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Практичне значення цього дослідження полягає в тому, що розроблені практичні рекомендації можуть бути ефективно використані при формуванні стратегії економічної безпеки підприємства.

В ході підготовки та виконання роботи автором була використана інформація, у тому числі текст, алгоритми, методики проведення аналізу, досліджень, визначення певних характеристик, параметрів та вихідних даних, розрахунків тощо, які містяться у джерелах (1–73), наведених у списку використаних джерел, а також інформація, отримана в результаті консультування з керівником роботи, науковими, науково-педагогічними працівниками та іншими особами, яка є неопублікованими авторськими напрацюваннями (найсучасніша інформація дослідницького, інноваційного характеру), дозволеними для використання автору цієї роботи виключно при виконанні тільки цієї дипломної роботи.

Результати отримані в роботі полягають в виділенні чіткого алгоритму визначення рівня фінансової безпеки підприємства з використанням визначених індикаторів та виокремлення факторів, які впливають на цей рівень і загальну ефективність його діяльності. Шляхом реалізації та аналізу факторного аналізу та кореляційно-регресійного аналізу було визначено основні заходи щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

За темою магістерської роботи опубліковано тези «Механізм управління фінансовою безпекою підприємств» збірник «Актуальні питання сучасної економіки»: матеріали XV Всеукраїнської наукової конференції за міжнародною участю, 15 листопада 2023 р. – Умань: УНУС. 2023. 320с. С.142-144 та тези «Методи управління фінансовою безпекою підприємств» на конференції «Студентська науково-технічна конференція» у секції фінансів, обліку і аудиту, УкрДУЗТ.

Магістерська дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків. Загальний обсяг роботи 100 сторінок, 22 рисунка, 12 таблиць, 73 джерела.

1 Теоретичні засади управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності

1.1 Роль та місце фінансової безпеки в ієрархічній структурі економічної безпеки підприємства

Дослідження фінансової безпеки суб'єктів господарювання на сучасному етапі представляє собою складність. Науковий прогрес у даній області є обмеженим, зосереджуючи більше уваги на вивченні економічної безпеки підприємства взагалі.

Ефективний розвиток національної економіки в значній мірі залежить від рівня її економічної безпеки. Це пов'язано з тим, що лише за таких умов можна проводити незалежна зовнішню та внутрішню політику, яка відповідає національним інтересам. Економічна безпека держави є складною багаторівневою системою, яка потребує захисту всіх її складових на різних рівнях в ієрархії управління економікою: державному, регіональному, галузевому, секторальному та навіть на рівні окремих підприємств чи осіб, і вимагає захисту всіх її складових компонентів.

Власюк О.С., Ганущак Т.В., та Єпіфанов А.О. виділяють два основні підходи до визначення економічної безпеки. Перший підхід базується на використанні поняття загрози. Другий підхід, уникаючи використання поняття загрози у визначенні безпеки, спирається на економічну концепцію досягнення цілей в функціонуванні підприємства.

"Економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому" [26, с.57]. Це визначення враховує значення використання корпоративних ресурсів для забезпечення економічної безпеки підприємства. Однак воно не згадує можливості використання некорпоративних ресурсів, таких як державні правоохоронні органи, у забезпеченні економічної безпеки. Також не визначено, чи включається швидкий та динамічний розвиток підприємства у поняття стабільного функціонування.

Визначення економічної безпеки підприємства, яке наводить Ізмайлова К.В., акцентує на стані господарювання підприємства, де ключові компоненти його структури та діяльності відзначаються високим рівнем захищеності від небажаних змін [34, с. 90]. Це визначення чітко відтворює суть процесу забезпечення безпеки підприємства, однак не включає конкретні критерії для оцінки стану самого підприємства. Важливо відзначити, що в цьому визначенні використовується термін "небажані зміни" замість "загрози".

У визначенні деяких економістів, економічна безпека підприємства визначається як стан, у якому підприємство досягає запобігання, послаблення чи захисту від наявних небезпек, загроз або інших непередбачуваних обставин [53, с.77]. Визначення враховує два ключових аспекти: критерій забезпечення безпеки, який полягає в досягненні цілей бізнесу, та урахування зовнішніх факторів, таких як конкуренція та господарський ризик. Також визначення акцентує на ефективності використання ресурсів підприємства. Такий підхід базується на понятті загрози та небезпеки.

Основна мета забезпечення економічної безпеки полягає в підтримці стабільності функціонування та досягненні основних цілей діяльності кожного суб'єкта господарювання. Рівень економічної безпеки підприємства визначається тим, наскільки ефективно його керівництво та спеціалісти можуть уникнути можливих загроз і усунути шкідливі наслідки окремих негативних аспектів зовнішнього та внутрішнього середовища [72, с.115].

Ці загрози, що ускладнюють забезпечення економічної безпеки, включають різноманітність економічних інтересів різних рівнів (підприємств, регіонів, держави), низьку мотивацію персоналу в уникненні загроз і брак інтересу до кінцевих результатів діяльності підприємства. Крім цього, важливими є значна частка дебіторсько-кредиторської заборгованості в балансі підприємства та висока зношеність активів. У таких умовах підприємство здебільшого пристосовується до зовнішнього середовища, не впливаючи на нього зворотньо. Його можливості обмежуються контролем внутрішнього механізму функціонування, моніторингом економічних показників та прийняттям ефективних управлінських рішень.

Цілком зрозуміло, що основна мета економічної безпеки полягає у забезпеченні стабільності та оптимальної продуктивності підприємства наразі і в перспективі. Це включає не лише захист від поточних загроз, а й підготовку до майбутніх викликів, щоб забезпечити тривалий та успішний розвиток.

Основні функціональні цілі економічної безпеки показані на рисунку 1.1.

Основні функціональні цілі економічної безпеки	
забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства	
забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкуренто спроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання	
досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством	
досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДДКР	
мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища	
мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища	
якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства	
забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації	
ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів	

Рисунок 1.1 – Функціональні цілі економічної безпеки

Функціональні цілі організації економічної безпеки підприємства включають в себе різні аспекти, які можуть бути розділені на внутрішньовиробничі та зовнішні:

1 Фінансова безпека характеризує забезпечення фінансової стійкості підприємства, контроль фінансових потоків та оптимізація фінансових ресурсів.

2 Інтелектуальна безпека представляє собою захищеність інтелектуальних ресурсів соціально-економічного розвитку, їх продукування, обміну, використання на макро- та мікроекономічних рівнях

3 Кадрова безпека характеризує процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства через ризики і погрози, пов'язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами загалом.

4 Технологічна безпека характеризує сферу, яка включає захист технічних процесів, використання новітніх технологій та засобів для оптимізації виробництва.

5 Правова безпека характеризує режим функціонування організації, коли ризики фінансових втрат, фізичних втрат і руйнувань знаходяться в допустимих межах.

6 Інформаційна безпека характеризує суспільні відносини щодо створення і підтримання на належному рівні життєдіяльності інформаційної системи суб'єкта господарської діяльності.

7 Силова безпека включає заходи для захисту від можливих зовнішніх загроз та забезпечення стійкості підприємства у відповідних сферах.

8 Ринкова безпека характеризує відповідність внутрішніх можливостей зовнішнім, які формуються ринковим середовищем.

Ці функціональні складові можуть бути внутрішньовиробничими (спрямованими на внутрішні процеси та ресурси підприємства) та зовнішніми (звернені до зовнішнього середовища, законодавства, конкурентів тощо). Це допомагає підприємству реалізувати комплексну систему заходів для забезпечення стійкості та ефективності своєї діяльності (рисунк 1.2)

Загальна схема процесу організації економічної безпеки включає наступні дії (заходи), які реалізуються послідовно або одночасно:

Для забезпечення економічної безпеки необхідно виявити, проаналізувати та оцінити існуючі загрози з боку кожної функціональної складової і відповідно до цього вибудувати систему контрзаходів та превентивних заходів.

Рисунок 1.2 – Елементи економічної безпеки підприємства

Тільки тоді, коли ці дії (заходи) будуть здійснені в необхідному обсязі, можна буде підвищити економічну безпеку підприємства до належного рівня.

Фінансова безпека дійсно вважається однією з найбільш важливих складових економічної безпеки підприємства, особливо в умовах сучасного бізнесу. Вона визначається не лише наявністю коштів, а й їхнім ефективним використанням для забезпечення сталості та стійкості підприємства.

Фінансова безпека є універсальною категорією, що відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях - від держави до кожного окремого громадянина. Фінансова безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних зовнішніх впливів, а також здатність швидко усувати різні загрози або адаптуватися до існуючих умов, які не впливають негативно на його діяльність. Це поняття охоплює широкий спектр заходів та стратегій, які допомагають підприємству забезпечити стабільність, конкурентоздатність та підвищити добробут своїх працівників [12,с.98].

Рисунок 1.3 – Схема процесу організації економічної безпеки підприємства

Фінансова безпека підприємства може бути описана іншими словами, якщо використовувати концепцію, що застосовується у визначенні національної безпеки в ЗУ “Про основи національної безпеки України”. Фінансова безпека підприємства - це захист життєво важливих інтересів підприємства, спрямований на забезпечення його сталого розвитку, своєчасне виявлення, запобігання та припинення реальних та потенційних загроз економічним інтересам.

Фінансова безпека є необхідною для кожного суб'єкта господарювання,

оскільки вона відображає завдання стабілізації функціонування та досягнення основних цілей діяльності. Рівень фінансової безпеки підприємства визначається ефективністю його керівництва та фахівців у запобіганні можливих загроз та усуненні негативних наслідків зовнішніх та внутрішніх чинників [24, с. 61].

Серед можливих причин негативного впливу на фінансову безпеку можна виділити наступні:

- свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб або суб'єктів (органів державної влади, міжнародних організацій, конкурентів);
- збіг об'єктивних обставин (наприклад, фінансове становище компанії на ринку, наукові відкриття або технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Негативний вплив суб'єктивних рішень на фінансову безпеку може бути як об'єктивним, так і суб'єктивним. Об'єктивні впливи - це ті, що виникають поза волею конкретного підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні - це ті, що виникають внаслідок неефективного управління підприємством в цілому або окремими працівниками (переважно керівниками та функціональними менеджерами) [66,с.38].

Визначальною метою фінансової безпеки є забезпечення стабільності та максимальної ефективності діяльності компанії у сучасному періоді та з високим потенціалом розвитку у майбутньому. Основні функціональні завдання фінансової безпеки показані на наведеному нижче рисунку 1.4.

Фінансовий ризик для суб'єкта господарювання є результатом вибору, здійсненого його власниками або управлінцями, у підтримці альтернативних фінансових рішень, які спрямовані на досягнення певного бажаного результату у фінансовій діяльності. Цей ризик може призвести до економічних збитків або фінансових втрат через невизначеність умов та реалізації обраних стратегій [39,с.49].

Отже, система організаційного забезпечення фінансової безпеки підприємств складається з комплексу взаємозалежних та збалансованих управлінських структурних рішень. Вона охоплює сфери захисту фінансових інтересів суб'єктів господарювання і організації їх фінансової діяльності.

Функціональні цілі фінансової безпеки

забезпечення високої фінансової ефективності роботи

підтримка фінансової стійкості та незалежності підприємства

досягнення високої конкурентоздатності

забезпечення високої ліквідності активів

підтримка належного рівня ділової активності

забезпечення захисту інформаційного поля і комерційної таємниці

ефективна організація безпеки капіталу та майна підприємства,
а також його комерційних інтересів

Рисунок 1.4 – Основні функціональні цілі фінансової безпеки підприємства

Загальна схема організації фінансової безпеки включає ряд кроків або заходів, які проводяться послідовно або паралельно:

- формування необхідних фінансових ресурсів;
- стратегічне прогнозування та планування фінансової безпеки;
- розробка стратегічних планів для фінансово-господарської діяльності підприємства;
- організація загально-тактичного планування фінансової безпеки;
- проведення тактичного планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю;

- функціональний аналіз рівня фінансової безпеки;
- загальне оцінювання досягнутого рівня фінансової безпеки.

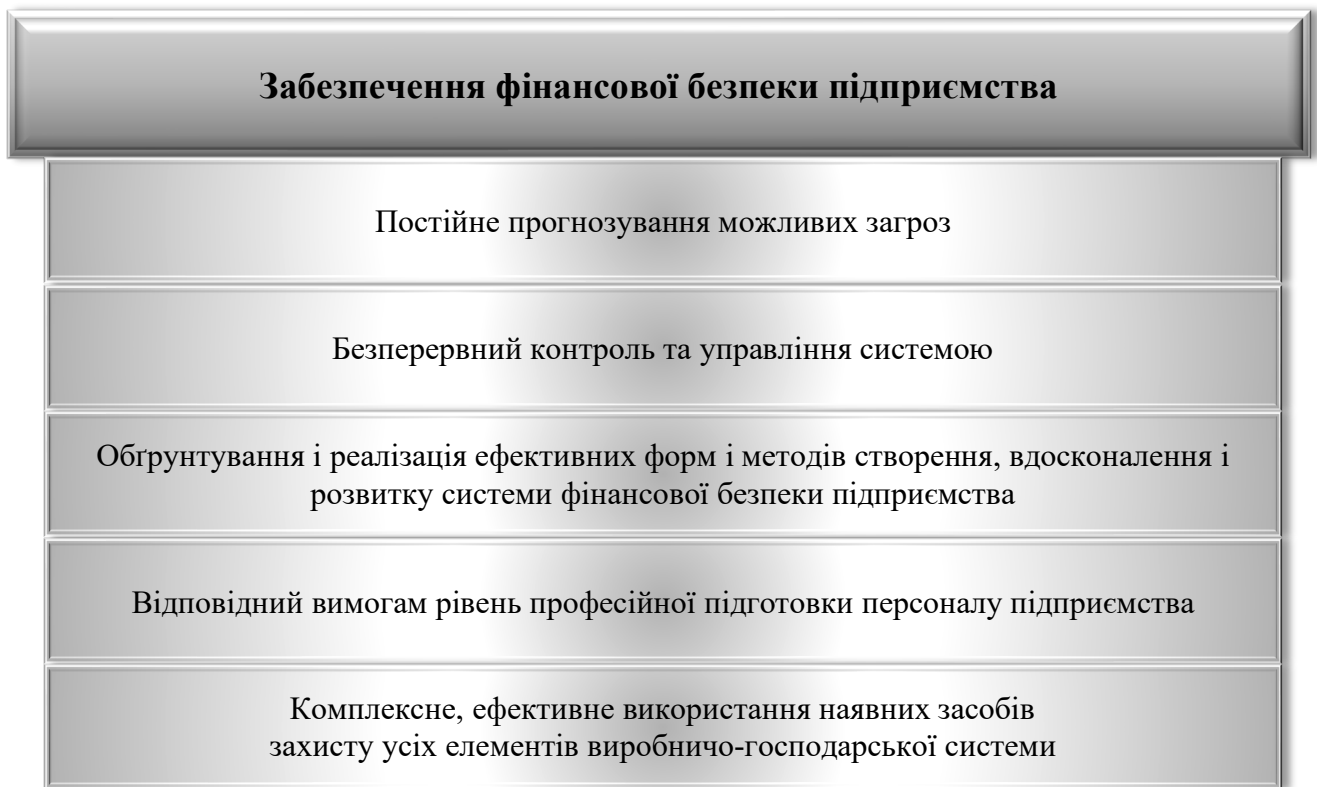

Рисунок 1.5 – Забезпечення фінансової безпеки підприємства

Отже, фінансова безпека підприємства є частиною економічної безпеки цього підприємства. Цей стан визначається такими факторами:

- забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та достатньої фінансової незалежності на довгостроковій основі;
- оптимальне залучення й ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;
- розпізнавання можливих небезпек та загроз для підприємства й прийняття заходів для їх своєчасного усунення;
- незалежність у розробці й впровадженні фінансової стратегії;
- оцінка за допомогою кількісних і якісних показників, які мають чіткі межі [41, с. 56].

1.2 Основна сутність методів визначення рівня фінансової безпеки підприємства

Головною метою фінансової безпеки є забезпечення фінансової стійкості підприємства. Це ключовий аспект під час оцінки його фінансового стану та привабливості для потенційних інвесторів.

Фінансова стійкість підприємства означає його здатність стабільно функціонувати та розвиватися в умовах підвищеного ризику, зберігаючи фінансову безпеку. У вузькому тлумаченні, це визначається оптимальним співвідношенням різних видів фінансових ресурсів, які використовує підприємство, а також співвідношенням між цими ресурсами та їхнім напрямком використання [72, с. 17].

Для забезпечення фінансової стійкості підприємства, необхідно враховувати наступні умови:

– платоспроможність підприємства – це характеристика фінансового стану підприємства, яке здатне своєчасно розраховуватися за своїми боргами. Платоспроможність підприємства характеризується такими ознаками:

а) ліквідність – здатність суб'єкта господарювання конвертувати свої активи в грошові кошти. У контексті фінансової безпеки ліквідність підприємства слід розглядати як наявність оборотного капіталу, теоретично достатнього для погашення короткострокових зобов'язань.

б) наявність достатніх коштів для погашення фінансових зобов'язань у поточному періоді.

в) оптимальна структура капіталу, що характеризує платоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі. Оптимальна структура капіталу – це структура, яка максимізує вартість підприємства на фінансових ринках за найнижчої вартості капіталу.

– наявність фінансових ресурсів для розвитку, що характеризує власні кошти на фінансування інвестицій і фінансову політику підприємства [57].

Для забезпечення стійкого розвитку підприємства ключовим аспектом є

наявність ефективної системи фінансової безпеки. Для оцінки цієї безпеки використовуються спеціальні системи та методи аналізу, що дають можливість оцінити рівень захищеності окремих фінансових інтересів від різних загроз.

В цей момент точки зору вчених з приводу методології оцінки фінансової безпеки підприємства є неоднозначними (рисунок 1.6).

Рисунок 1.6 – Основні підходи до визначення рівня фінансової безпеки підприємства

Якщо на рівні держави вже розроблені методи оцінки фінансової безпеки, то на рівні підприємства ці підходи залишаються предметом дискусії. Особливо це стосується вибору критеріїв оцінки фінансової безпеки підприємства, системи показників, що його відображають, та методичних підходів до визначення рівня

фінансової безпеки.

Розглянемо кожен з цих підходів у більш детальних аспектах.

Підходом індикаторного аналізу передбачено оцінку рівня фінансово-економічної безпеки за допомогою конкретних показників, які називаються індикаторами. Ці індикатори розглядаються як певні значення показників, що визначають платоспроможність та фінансову стійкість підприємства, відповідаючи певному рівню його фінансової безпеки.

Це означає, що порогові значення фінансових показників є максимально допустимими величинами, перевищення яких може спричинити негативні тенденції у фінансовій системі підприємства. Це може спричиняти появу та розвиток загроз фінансовій безпеці, нерівновагу в господарській діяльності підприємства та порушення його загального розвитку [28, с. 112].

Ресурсно-функціональний характеризується двома складовими:

- оцінка фінансової безпеки на підставі оцінки того, наскільки ефективно використовуються фінансові ресурси за спеціальними критеріями: власні та залучені фінансові ресурси;
- оцінка того, наскільки ефективно підприємство виконує свої функції, забезпечуючи високу фінансову результативність, стабільність та незалежність.

Такий підхід дуже широкий, оскільки, по-перше, процес забезпечення фінансової безпеки фактично ототожнюється з усією діяльністю підприємства і, по-друге, зводиться до оцінки використання ресурсів на підприємстві.

Ще один підхід, за яким рівень фінансової безпеки підприємства визначається на основі використання критерію «мінімум сукупного збитку, який завдається безпеці». Однак цей критерій складно розрахувати через відсутність необхідних бухгалтерських та статистичних даних. Ймовірно, для цього потрібно впровадити додатковий облік. В такому разі такий показник можна буде розрахувати лише за допомогою експертної оцінки, яка має свої обмеження в точності.

Вибір конкретного підходу обумовлюється унікальними аспектами підприємства. Проте важливо пам'ятати, що кожен з цих підходів має свої переваги та обмеження. Наприклад, врахування особливостей діяльності підприємства

допомагає знайти найбільш адаптований підхід, але в той же час кожен з них може мати свої труднощі, які можуть вплинути на точність та об'єктивність оцінки фінансової безпеки (таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1 – Переваги та недоліки основних підходів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства

Сутність	Підхід		
	індикаторний	ресурсно-функціональний	мінімум сукупного збитку, що завдається безпеці
переваги	об'єктивна, виправдана, достатньо точна методика	процес забезпечення фінансової безпеки підприємства ототожнюється фактично з фінансовою діяльністю підприємства	комплексний, повний підхід
недоліки	порогові значення змінюються в залежності від галузі та стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовуватися до нього	тривалість процесу обробки даних та оцінки фінансової безпеки підприємства	необхідність великої кількості бухгалтерських і статистичних даних, їх відсутність в більшості випадків

Як бачимо, питання методів оцінки фінансової безпеки підприємства є дискусійним. Багато вчених у сфері фінансової безпеки підприємств дійсно вважають, що оцінка рівня фінансової безпеки не повинна обмежуватися лише аналізом фінансового стану. Вони стверджують, що через специфіку безпеки підприємства оцінка вимагає спеціальних підходів у будь-якій галузі. Більшість дослідників у цій сфері вважають, що визначення стану фінансової безпеки підприємства потребує застосування індикаторного методу, що ґрунтується на критичних порогових значеннях фінансових показників [17, с. 244].

Слід зазначити, що на теперішній час існують протиріччя стосовно вибору індикаторів фінансової безпеки підприємства. Це зумовлюється не тільки різноманіттям поглядів вчених, але й особливостями фінансово-господарської діяльності окремих підприємств. Але не дивлячись на це, всі показники розраховуються в межах індикаторного підходу. Оцінку фінансової безпеки підприємства при застосуванні даного підходу можна представити у вигляді певного алгоритму дій (рисунк 1.7).

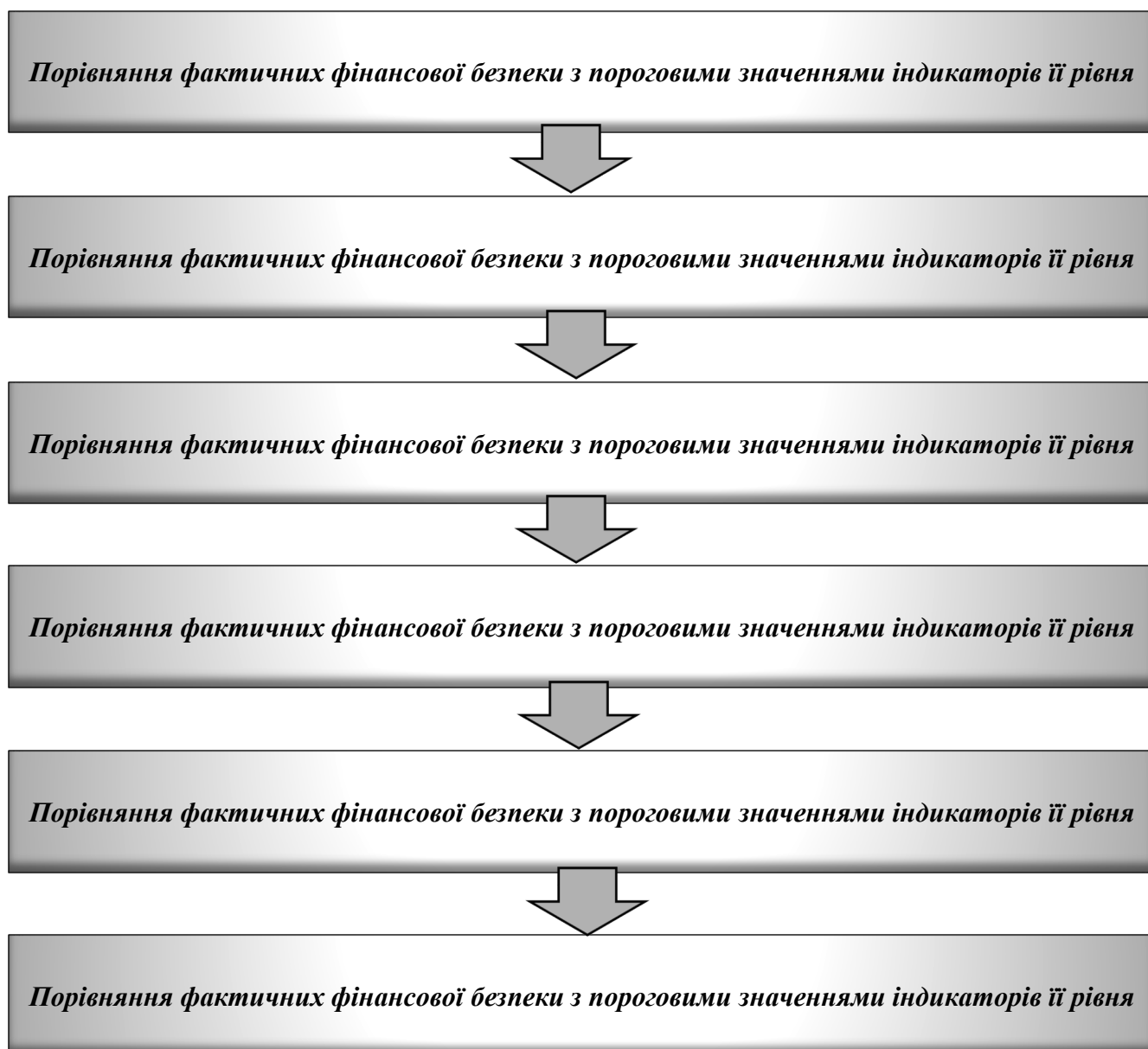

Рисунок 1.7 – Алгоритм оцінки стану фінансової безпеки підприємства в межах індикаторного підходу

Сутність даного алгоритму полягає в наступному:

– по-перше, фінансова безпека підприємства оцінюється виключно на основі фінансових показників, тоді як його фінансова стійкість характеризується також безліччю нефінансових показників: репутація на ринку, кваліфікація та інтелектуальний потенціал персоналу, технічний стан обладнання тощо.

– по-друге, індикаторний підхід дає можливість оцінити стан фінансової безпеки підприємства на певну дату, тобто уособлює статичний підхід до оцінки. Разом з тим, для того, щоб постійно відстежувати стан фінансової безпеки на

підприємстві керівництву потрібні індикатори, які давали б змогу дуже швидко реагувати на зміни (динамічні показники). Для їх розрахунку необхідно використовувати не стільки дані квартальної та річної фінансової звітності, скільки показники управлінської звітності, складеної за більш короткі проміжки часу (місяць, декаду, тиждень).

– по-третє, існує певна умовність при встановленні граничних значень самих індикаторів. Пояснюється це, в першу чергу тим, що в Україні сьогодні відсутня методична база визначення індикаторів, що давала б можливість враховувати галузеві та технологічні особливості діяльності підприємства, його приналежність до певної форми власності, стадії життєвого циклу.

Оцінка реального стану фінансової безпеки на підприємстві встановлюється за результатами порівняння фактично досягнутих показників діяльності підприємства з індикаторами.

Якщо частка коефіцієнтів, величина яких не відповідає оптимальним значенням не перевищує 10% від загальної кількості еталонних показників, то можна стверджувати про його економічну надійність. При цьому під економічною надійністю розуміють такий стан, коли підприємство протягом тривалого часу реалізує конкурентоспроможну продукцію, отримує прибуток, достатній для виробничого і соціального розвитку, є ліквідним та кредитоспроможним.

Якщо частка фактично досягнутих коефіцієнтів, що не відповідають оптимальним значенням коливається від 10 до 50%, то діяльність підприємства вважається умовно надійною. У разі якщо виявлено негативні відхилення більш ніж за 50% розрахункових коефіцієнтів можна судити про економічну ненадійність підприємства [69].

За результатами розрахунків індикаторів та їх порівнянням з їхніми граничними значеннями, підприємству присвоюється певний рівень фінансової безпеки.

Так, Кузенько Т.Б. виділяє п'ять рівнів фінансової безпеки підприємства відповідно до п'яти рівнів фінансової стійкості:

– абсолютну фінансову безпеку, що характеризується достатністю власних оборотних активів для повноцінного функціонування;

– нормальну фінансову безпеку, що характеризується майже достатнім рівнем власних;

– нестійкий рівень фінансової безпеки, що характеризується недостатністю власних оборотних активів і залученням середньострокових і довгострокових позичок;

– критичний рівень фінансової безпеки, що характеризується залученням для фінансування власних оборотних активів і короткострокових позик, а також комерційного кредиту;

– кризовий рівень фінансової безпеки, що характеризується відсутністю будь-якої можливості достатньою мірою фінансувати власні оборотні активи [46].

Необхідність визначення рівня фінансової стійкості, зокрема фінансової безпеки підприємства зумовлюється тим, що знаючи його, підприємство зможе правильно обрати стратегію свого розвитку в подальшому та буде в змозі акцентувати увагу на актуальних проблемах в діяльності підприємства, тим самим мінімізуючи загрози та ризики, що, в свою чергу, є запорукою ефективної фінансово-господарської діяльності

Отже, фінансова стійкість підприємства характеризується низкою показників (критеріїв), досягнення яких є запорукою його ефективного функціонування та забезпечення високого потенціалу розвитку в майбутньому. Разом з тим розпорошеність цих показників значно утруднює процес прийняття рішення щодо оцінки стану фінансової безпеки підприємства. Тому слід зазначити, що кожне підприємство має обирати для себе окремі індикатори, які є головними в діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання та відповідають особливостям їх діяльності. Ступінь впливу загроз визначається на підставі розрахунків і моніторингу системи зазначених індикаторів фінансової безпеки та порівняння їх із «пороговими» значеннями. Порогові значення – це граничні значення індикаторів (показників) фінансової безпеки. Відхилення фактичного значення індикатора від порогового свідчить про необхідність профілактики або усунення причин, що викликають ці відхилення.

1.3 Система управління фінансовою безпекою підприємства

Економічна безпека підприємства характеризується його здатністю ефективно використовувати власні ресурси для виконання своєї місії з досягнення довгострокових і короткострокових цілей та розвитку. Отже, під економічною безпекою підприємства розуміють стан і здатність підприємства протистояти ризику руйнування його структури та виконувати свою місію в загальній системі соціально-економічних відносин.

Економічна безпека підприємства є складною системою, яка формується шляхом реалізації певного набору дій і має багато складових та напрямів. Тому економічна безпека повинна включати такі основні складові: фінансову, інформаційну, техніко-технологічну, інтелектуальну, кадрову, політико-правову, екологічну, ринкову та силову складові.

У ринковій економіці фінанси це "двигун" будь-якої економічної системи, тому фінансова складова вважається основною внутрішньовиробничою функціональною складовою економічної безпеки.

Фінансово-економічний стан підприємства характеризують фінансовою стійкістю та динамікою структури джерел фінансування, рівнем його прибутковості та оборотності капіталу, здатністю погашати борги. Правильне оцінювання фінансово-економічного стану та фінансових результатів діяльності компанії в поточних умовах ведення бізнесу важлива для власників, керівників, кредиторів, інвесторів, корпоративних партнерів та державних органів [10].

Про послаблення фінансової складової економічної безпеки може свідчити:

- зниження рівня ліквідності підприємства;
- підвищення рівня кредиторської та дебіторської заборгованості;
- зниження фінансової стійкості тощо.

Сучасні загрози ведення бізнесу висувають нові вимоги до побудови та організації систем безпеки. З метою ефективного протистояння реальним і потенційним загрозам система безпеки повинна використовувати новітні технології, методи і прийоми, що дозволяють протистояти сучасним загрозам і ризикам.

Фінансова безпека організації забезпечується шляхом створення механізму, який використовує всі необхідні захисні заходи для мінімізації або запобігання потенційним негативним наслідкам.

Управління фінансовою безпекою передбачає розробку механізму, здатного адаптуватися до змін у контексті діяльності організації, розробку та впровадження проактивних заходів для усунення загроз, а також узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін для досягнення взаємно оптимального результату.

Термін "механізм" означає систему процедур формування рішень і правил їх прийняття. Незважаючи на це, існує багато визначень і підходів до поняття «фінансовий механізм», найбільшій увазі заслуговують два підходи до розуміння сутності фінансового механізму. Перший підхід полягає в розумінні фінансового механізму як функціонування самих фінансів. Виходячи з цього підходу фінансовий механізм трактується як організаційне відображення фінансових відносин. Другий підхід до розгляду поняття «фінансовий механізм» полягає в розумінні його як сукупності методів, форм, інструментів, прийомів і важелів, які впливають на стан і розвиток суб'єкта господарювання [8].

Для того щоб оптимізувати фінансову безпеку суб'єкта господарювання необхідно спочатку її забезпечити, створивши всі необхідні умови. Перш за все, необхідно розглянути механізми, які забезпечують фінансову безпеку підприємств.

Фінансова безпека є складовою фінансового механізму підприємства повинна створюватися через управління фінансовими відносинами з використанням принципів, фінансових важелів, фінансових інструментів та інформації.

Визначимо складові системи, що забезпечує фінансову стійкість підприємства. Першочергово це збільшення ринкової вартості бізнесу, максимізація прибутку, підтримання стабільного основного та оборотного капіталу, забезпечення необхідними інвестиційними ресурсами та оптимізація відрахувань до бюджету. По-друге, це принципи забезпечення фінансової безпеки на підприємствах, серед яких основні:

- застосування програмно-цільового методу управління;

- визначення загальної фінансової вигоди підприємства в цілому та як частини його місії;

- інтеграція підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства із загальною системою управління фінансами;

- забезпечення балансу між фінансовими інтересами підприємства, його підрозділів та працівників;

- необхідність постійного моніторингу реальних та потенційних загроз;

- забезпечення адаптації заходів із забезпечення фінансової безпеки до стратегії економічного розвитку підприємства та його місії;

- реалізація заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства;

- існування зворотного контакту;

- зменшення витрат на гарантування фінансової безпеки в компанії.

При дотриманні принципів, кожен елемент системи управління буде функціонувати і вести до успішної роботи підприємства [21].

Для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві повинні функціонувати спеціальні органи – суб'єкти фінансової безпеки. Організаційна діяльність на підприємстві передбачає створення структури, що здійснює аналіз стану фінансової безпеки підприємства як складової економічної безпеки та розробку мір по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві в цілому, що залежить від особливостей бізнесу може бути як власним підрозділом так і притягненим на договірній основі.

Орган, який повинен в оперативному режимі проводити моніторинг фінансової безпеки, оперативно реагувати на зміну ситуації, регулярно готувати документи для ухвалення рішень по тих або інших проблемах і контролювати їх виконання, – це служба фінансової безпеки підприємства. Для організації ефективної системи фінансової безпеки підприємства необхідна розробка відповідної документації підприємства, де мають бути визначені внутрішні і зовнішні погрози, а також критерії, на підставі яких фінансова безпека підприємства може бути визнана порушеною [37].

Рівень фінансової безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно

його спеціалісти будуть спроможні завчасно виявити і уникнути можливих загроз, ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства відбувається шляхом здійснення певних дій над її об'єктами. При цьому для кожного окремого проміжку часу повинен бути визначений пріоритетний об'єкт, відповідальність за оптимізацію параметрів якого повинна бути закріплена за конкретним суб'єктом фінансової безпеки підприємства. Серед цих об'єктів: прибуток, джерела та обсяги фінансових ресурсів, структура капіталу, структура грошових потоків, структура активів, інвестиції, фінансові ризики, система фінансових інновацій, тощо. Функції суб'єкта фінансової безпеки підприємства в залежності від розміру останнього можуть бути покладені як на певний структурний підрозділ так і на окремого спеціаліста.

До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відносини, можна віднести: платіжні інструменти (доручення, акредитив і ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода).

Фінансові важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства – це система стимулів та заохочень для менеджерів за ухвалення ефективних управлінських рішень і система санкцій за негативні наслідки їх дій у сфері фінансової безпеки, а також загальний внутрішній механізм управління підприємством, заснований на його власній фінансовій філософії.

Методологічний апарат забезпечення фінансової безпеки підприємства може включати такі методи, як: техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, дисконтованої вартості, амортизації активів, реінжинірингу, логістики, аудиту, оптимізації оподаткування, імітаційної гри [58].

Важливим елементом забезпечення фінансової безпеки підприємства є інформаційно-аналітична підсистема оптимізації фінансової безпеки підприємства, яка має містити наступні дані: якісні і кількісні значення індикаторів фінансової

безпеки, наявність або потенційність ризиків і загроз, формалізовані фінансові інтереси і стан їхньої реалізації, стратегічний план (стратегія) забезпечення фінансової безпеки підприємства, якісні і кількісні параметри використання фінансових ресурсів, обсяг останніх, а також джерела їх надходження, фінансовий план (бюджет). Системи інформаційно-аналітичного забезпечення формується на базі: даних бухгалтерського, оперативного та статистичного обліку і звітності; галузевих показники діяльності підприємств-аналогів; звітів та планів і прогнозів, отриманих у процесах стратегічного, тактичного і оперативного планування, аналізу, контролю і бюджетування; оцінки загроз фінансовій безпеці підприємницької діяльності за джерелом, за рівнем тяжкості наслідків, за рівнем вірогідності, за сферою і джерелом виникнення, за тривалістю впливу, за ступенем розвитку, за ступенем напруженості тощо.

Таким чином, механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства можна подати у наступному вигляді (рисунок 1.8).

Тобто, можна зробити висновок, що в основі механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства знаходиться системне поєднання певних інструментів, методів, важелів та інформаційно-аналітичного забезпечення, створюваних на базі принципів забезпечення фінансової безпеки, що об'єктивно існують як економічні закономірності, а також виробляються суб'єктами управління фінансової безпеки підприємства для досягнення і захисту фінансових інтересів останнього.

Під механізмом оптимізації фінансової безпеки підприємства слід розуміти систему форм, методів, прийомів, важелів, норм і нормативів, а також нормативно-правового, інформаційного, програмно-технічного та кадрового забезпечення, за допомогою яких на підприємстві досягається такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподілу та використання, що дозволяє підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [66, с. 72].

Схематично механізм оптимізації фінансової безпеки підприємства можна представити наступним чином (рисунок 1.9) [9, с. 455].

Рисунок 1.8 – Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства

Взагалі, слід зазначити, що схема механізму оптимізації стану фінансової безпеки охоплює такі заходи та функції, що здійснюються послідовно або одночасно:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав інформації, технології та устаткування);
- загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- загально тактичне планування фінансової безпеки за функціональними складовими;
- тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;

Рисунок 1.9 – Механізм оптимізації фінансової безпеки Підприємства

Тільки завдяки здійсненню в необхідному обсязі зазначених дій (заходів) можна буде досягти належного рівня фінансової безпеки підприємства. Принципи функціонування механізму оптимізації реалізуються комплексно, безперервно,

оперативно та централізовано, зокрема:

- комплексність передбачає системність вирішення питань економічної безпеки, з залученням усіх суб'єктів, активів та інтересів підприємства;
- безперервність – це постійний системний моніторинг підрозділами економічної безпеки даних про фінансово-економічний стан контрагентів та його аналіз із метою недопущення як внутрішніх, так і зовнішніх загроз діяльності підприємства;
- оперативність – це швидкість реагування на виникнення ризиків та загроз, своєчасність доповіді керівництву для прийняття попереджувальних управлінських рішень;
- централізація – це єдиний підхід до виконання своїх функцій за координаційної ролі та методичного керівництва з боку підрозділу економічної безпеки дирекції підприємства [36, с. 184].

Сучасний механізм оптимізації фінансової безпеки розвитку підприємства повинен враховувати необхідність формування двох напрямів стратегій. Перший напрям стратегій повинен враховувати ситуацію, визначати цільові настанови й формувати політику підприємства для втримання й розширення свого життєвого простору. Другий – повинен охоплювати методи, прийоми й інструменти для вивчення (розпізнавання) стратегій, що формуються іншими суб'єктами (державою, підприємствами-конкурентами), спрямованих (навмисно або ненавмисно) проти діяльності й розвитку підприємства та звужуючих його життєвий простір.

При цьому для реалізації першої стратегії необхідно здійснювати оцінювання відповідності ресурсів (займаного життєвого простору) загальним стратегічним цілям розвитку підприємства. Для реалізації другої стратегії необхідно створювати систему розпізнавання й оцінювання ступеня небезпеки загроз, створюваних зовнішнім оточенням і сформованою внутрішньою ситуацією на підприємстві та розробити механізми захисту від них [49, с. 54].

Проведений огляд основних аспектів фінансової безпеки підприємства, показує, наскільки це поняття має багатогранний та складний характер. Узагальнюючи вищевикладене, нами пропонується визначення фінансової безпеки

підприємства як його здатність ефективно вести поточну фінансово-господарську діяльність, взаємодіяти з зовнішніми учасниками, ліквідовувати фінансові ризики та долати кризові ситуації, досягати рівноваги та стійкості, що забезпечують достатній рівень зростання та відновлення підприємства. Забезпечення фінансової безпеки підприємства вимагає наявності механізму, який у наукових дослідженнях розглядається як сукупність управлінських, економічних та фінансових методів, спрямованих на гармонізацію інтересів підприємства та зовнішніх учасників. Цей механізм, враховуючи особливості діяльності підприємства, сприяє отриманню прибутку. Основне призначення механізму полягає у створенні умов, які забезпечують фінансову безпеку підприємства як у поточний момент, так і у майбутньому. [12, с. 121].

Системний підхід до формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства припускає, що необхідно враховувати всі реальні умови його діяльності, а сам механізм повинен мати чітко визначені елементи та схему їх взаємодії (рисунок 1.10).

Рисунок 1.10 - Схема механізму управління фінансовою безпекою

підприємства

Організаційна структура управління залежить насамперед від виробничої структури, котра, у свою чергу, зумовлена спеціалізацією та масштабами виробництва, рівнем використовуваної техніки й технологій, формами організації праці, ступенем розвитку комерційних відносин.

Вона визначається також цілями розвитку підприємства, зовнішніми умовами його існування. Вихідні закономірності, яких необхідно дотримуватися під час підтримання фінансової безпеки в належному стані, визначають основні принципи функціонування механізму. Важливою складовою механізму є сукупність функцій, які він має виконувати. До основних функцій управління безпекою слід віднести планування та прогнозування, організацію та регулювання, контроль та оцінка

результатів, стимулювання. Способами забезпечення фінансової безпеки підприємства є методи управління та інструменти, які безпосередньо використовуються під час їх реалізації. Їхня сукупність дає змогу реалізувати сам процес управління. Наявність у складі механізму забезпечення фінансової безпеки критеріїв оцінки рівня фінансової безпеки надає можливість якісно і кількісно оцінювати його на тому чи іншому підприємстві [12, с. 121-122].

У складі механізму управління фінансовою безпекою підприємства доцільно враховувати її взаємозалежність із фінансовою безпекою держави. Забезпечення фінансової безпеки на рівні підприємства залежить від економічних, організаційних та інших заходів держави щодо підтримання її на належному рівні. Фінансова безпека на рівні підприємства є складовою фінансової безпеки країни і виступає, з одного боку, як ступінь інтеграції фінансової системи підприємства в національну фінансово-кредитну сферу, а з іншого – певною мірою незалежною від неї. Відтак, існує тісний зв'язок між ринковими перетвореннями у фінансово-кредитній сфері країни та зростанням рівня забезпеченості фінансової безпеки підприємств. Взаємозв'язок безпеки держави та підприємства реалізується через чинне законодавство, економічну, грошово-кредитну, бюджетну, податкову, інвестиційну політику, через функціонування секторів фінансово-кредитної сфери країни, збалансованість національних фінансових інтересів та фінансових інтересів підприємств. Предметом діяльності державної влади в сфері забезпечення фінансової безпеки підприємств є виявлення та моніторинг факторів впливу на розвиток підприємств, державна фінансова підтримка, недопущення дискримінації з боку центральних органів влади стосовно фінансової політики підприємств державного сектору економіки, залучення самих підприємств у реалізації державних програм щодо розвитку їх фінансової бази. Крім того, фінансова безпека підприємства і держави аналізується за допомогою наскрізних індикаторів фінансової безпеки [13].

Таким чином, під механізмом управління фінансовою безпекою можна розглядати сукупність станів та процесів, з яких складається забезпечення протидії небезпекам, загроза та ризикам. Як компоненти цього механізму варто розглядати принципи, методи, функції оптимізації. Принципи визначають вимоги, що

пред'являються до оптимізації системи безпеки та будуються на виявлених закономірностях її функціонування. Методи розкривають шляхи протидії виявленим та прогнозованим небезпекам, загрозам і ризикам у конкретних умовах та у визначений термін. Також методи відображають безпосередній стан захищеності підприємства. Процеси визначають порядок виконання функцій та етапи реалізації механізму оптимізації фінансової безпеки підприємства.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було оцінено різноманітні підходи до концепції та природи фінансової безпеки як економічної категорії. Аналіз наукових робіт підтвердив різнобічність поглядів на економічну суть поняття фінансової безпеки підприємства. В більшості трактувань було виявлено важливий недолік: відсутність взаємозв'язку між фінансовою безпекою держави та фінансовою безпекою інших учасників ринкового середовища. Таким чином, можна зробити висновок, що подальше дослідження цих зв'язків дозволить визначити основні риси фінансової безпеки та сформулювати ключові критерії для її оцінки.

З огляду на це, в цій роботі було визначено фінансову безпеку підприємства як здатність підприємства ефективно вести поточну фінансово-господарську діяльність, взаємодіяти з зовнішніми учасниками, ліквідовувати фінансові ризики та долати кризові ситуації, досягати рівноваги та стійкості, що забезпечують достатній рівень зростання та відновлення підприємства. Крім того, були проаналізовані основні методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства, виявлені переваги та недоліки кожного підходу. У межах індикаторного підходу було розглянуто набір показників та виокремлено оптимальні індикатори для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

Отримана інформація про основні індикатори фінансової безпеки підприємства підкреслює важливість своєчасного виявлення цих факторів для можливості адаптації

суб'єктів господарювання до оточення, що постійно змінюється та ефективного конкурування. Адаптація передбачає розвиток, перетворення елементів господарської діяльності та управлінських систем у тому напрямку, який забезпечує фінансову безпеку.

Під час аналізу механізму оптимізації фінансової стійкості виявлено, що успішне впровадження вимагає розробки двох стратегічних напрямків. Перший напрямок повинен уточнювати ситуацію, встановлювати цілі та формувати стратегію підприємства для розширення його можливостей. Другий напрямок передбачає використання методів та інструментів для аналізу стратегій, які формуються іншими учасниками (державою, конкурентами), що можуть бути спрямовані проти інтересів та розвитку підприємства, обмежуючи його можливості.

Виробнича структура визначає організаційну структуру управління в першу чергу. Вона обумовлена різними аспектами, такими як спеціалізація та масштаби виробництва, рівень техніки та технології, форми організації праці та розвиток комерційних відносин. Така структура також залежить від цілей розвитку підприємства та зовнішніх умов його існування. В основі підтримки фінансової безпеки відбувається дотримання вихідних закономірностей, які визначають основні принципи функціонування механізму. Цей механізм включає ряд функцій, таких як планування, прогнозування, організація, контроль, оцінка результатів та стимулювання. Методи управління та конкретні інструменти, що використовуються, сприяють забезпеченню фінансової безпеки підприємства. Ця сукупність методів та інструментів надає змогу успішно реалізувати процес управління.

У механізмі управління фінансовою безпекою підприємства слід враховувати взаємозв'язок з фінансовою безпекою держави. Забезпечення фінансової стійкості на рівні підприємства визначається економічними, організаційними та іншими державними заходами, спрямованими на підтримку цього рівня. Фінансова безпека підприємства є частиною загальної фінансової безпеки країни, що виражається у взаємодії фінансової системи підприємства з національною фінансово-кредитною сферою. Відтак, розвиток фінансово-кредитних реформ країни прямо впливає на підвищення рівня фінансової безпеки підприємств.

2 Аналіз рівня фінансової безпеки підприємства ТОВ «КИССОН»

2.1 Характеристика підприємства та аналіз фінансового стану

Одним з найважливіших чинників ефективної діяльності підприємства є забезпечення достатнього рівню його фінансової безпеки, для цього перш за все необхідно проаналізувати фінансовий стан підприємства. Найбільш комплексну оцінку стану підприємства можна дати розрахувавши основні показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та ефективності діяльності. Інформаційною базою для проведення фінансового аналізу та визначення рівню фінансової безпеки є фінансова звітність підприємства, а саме форми №1 «Звіт про фінансовий стан» та форми №2 «Звіт про фінансові результати».

Для оцінки і аналізу фінансового стану та рівню фінансової безпеки було взято фінансову звітність ТОВ «КИССОН» за 2019-2022 рр.

Основною сферою діяльністю ТОВ «КИССОН» є виробництво і торгівля продуктами, що використовуються у сільському господарстві, такі як, ґрунтоґрунти та рідкі добрива, органічні та мінеральні добрива, біопрепарати, засоби захисту рослин. Підприємство розташовано за наступною адресою: 69006, м. Запоріжжя, вул. Незалежної України, будинок 1, квартира 37, код ЄДРПОУ: 36358621.

ТОВ «КИССОН» засновано у 2005 році. Підприємство володіє власною торговою мережею, його центральний офіс розташований в місті Запоріжжя. Також шість філій відкриті в різних містах України. Активно співпрацює не лише з українськими, а й із зарубіжними виробниками.

Щорічно підприємство закладає на території України більш ніж 300 дослідів із застосуванням добрив на зернових, технічних, олійних, овочевих, плодових і ягідних культурах. Мета проведення дослідів – випробування препаратів в виробничих умовах, а також створення ефективного, оптимального елементу технології вирощування різних сільськогосподарських культур.

Накопичений досвід, гнучкість співпраці, постійне вдосконалення та

модернізація технологічних процесів у тісній співпраці з провідними вченими та лабораторіями дозволили створити багатий асортимент продукції, призначеної для використання в агропромисловому комплексі, садівництві, овочівництві, тепличних господарствах та домашньому господарстві.

Велику увагу на підприємстві приділяють системі контролю якості продукції яка розпочинається на етапі прийому сировини, охоплює всі етапи виробництва і транспортування товару споживачеві. Власна лабораторія здійснює повний контроль якості сировини та виробленої продукції. Продукція перед виходом на ринок обов'язково проходять дослідження в польових умовах. Провідними спеціалістами підприємства надається супровід та консультації по застосуванню препаратів на польових, овочевих, плодових, ягідних та декоративних культурах за різних умов вирощування.

Аналіз фінансової діяльності ТОВ «КИССОН» доцільно розпочати з експрес аналізу, який передбачає визначення структури та динаміки джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів, що розраховуються за даними балансу підприємства з використанням методів вертикального та горизонтального аналізу. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів передбачає розгляд абсолютних та відносних змін власних та позикових засобів підприємства.

У таблицях 2.1 та 2.2 представлені дані для виконання аналізу структури та динаміки джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів ТОВ «КИССОН» у 2019-2022 роках.

Основним джерелом формування фінансових ресурсів ТОВ «КИССОН» у 2019–2022 роках був власний капітал (рисунок 2.1), частка якого в балансі перевищувала 50% протягом усього досліджуваного періоду. У 2019 році вона становила 59,39%, у 2020 році знизилася до 54,25%, а у 2021 та 2022 роках зросла до 61,79% і 70,19% відповідно. Отже, у 2020 році частка власного капіталу зменшилася на 5,14 відсоткового пункта, тоді як у 2021–2022 роках збільшилася на 7,54 та 8,40 відсоткового пункта відповідно. Найбільша питома вага власних коштів спостерігалася у 2022 році. Зростання частки власного капіталу у 2021–2022 роках свідчить про посилення фінансової незалежності та зниження боргового

навантаження. Водночас у 2022 році абсолютна величина власного капіталу скоротилася з 15 200 до 12 800 тис. грн через збиток, тому покращення структури фінансування слід оцінювати з урахуванням погіршення прибутковості підприємства.

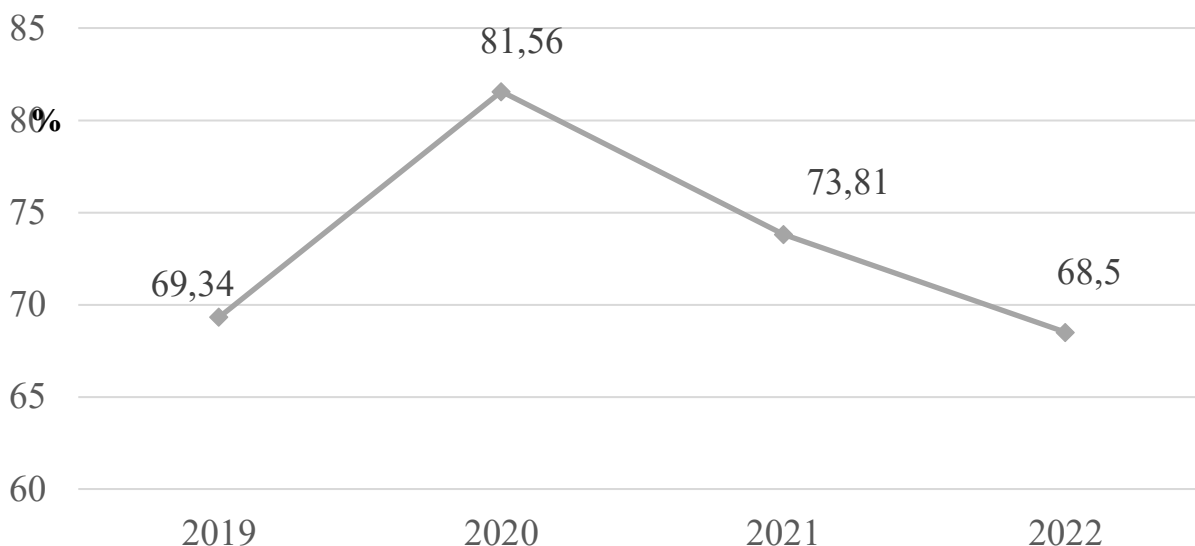

Рисунок 2.1 – Динаміка структури власних коштів у структурі капіталу

За даними таблиці 2.1, власний капітал ТОВ «КИССОН» у 2019–2022 роках формувався за рахунок статутного капіталу та нерозподіленого прибутку. Статутний капітал залишався незмінним і становив 2 000 тис. грн, тоді як додатковий та резервний капітал дорівнювали нулю. Основною складовою власних коштів був нерозподілений прибуток: його частка у власному капіталі становила 61,54% у 2019 році, 82,61% у 2020 році, 86,84% у 2021 році та 84,38% у 2022 році.

Динаміка нерозподіленого прибутку була неоднорідною (рисунок 2.2). У 2020 році він зріс із 3 200 до 9 500 тис. грн, а у 2021 році – до 13 200 тис. грн, що свідчить про накопичення прибутку та зміцнення власної фінансової бази підприємства. Проте у 2022 році через чистий збиток у розмірі 2 400 тис. грн нерозподілений прибуток скоротився до 10 800 тис. грн, або на 18,18% порівняно з попереднім роком. Отже, позитивна тенденція 2019–2021 років у 2022 році змінилася зниженням, хоча обсяг накопиченого прибутку залишався вищим за рівень 2019 року.

Таблиця 2.1 – Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства у 2019-2022 роках

Стаття балансу	Абсолютна величина, тис грн				Питома вага, %				Зміни за період								
									в абсолютних величинах, тис грн			Зміна частки, в. п.			Відносне відхилення, %		
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2019-2020	2020-2021	2021-2022
1 Власний капітал	5200	11500	15200	12800	59,39	54,25	61,79	70,19	6300	3700	-2400	-5,14	7,54	8,40	121,15	32,17	-15,79
1.1 Статутний капітал (пайовий капітал)	2000	2000	2000	2000	22,84	9,43	8,13	10,97	0	0	0	-13,41	-1,30	2,84	0,00	0,00	0,00
1.2 Додатковий капітал	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0	0	0,00	0,00	0,00	—	—	—
1.3 Резервний капітал	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0	0	0,00	0,00	0,00	—	—	—
1.4 Нерозподілений прибуток	3200	9500	13200	10800	36,55	44,82	53,66	59,22	6300	3700	-2400	8,27	8,85	5,56	196,88	38,95	-18,18
2 Довгострокові зобов'язання	1500	4000	3500	2000	17,13	18,87	14,23	10,97	2500	-500	-1500	1,74	-4,64	-3,26	166,67	-12,50	-42,86
3 Поточні зобов'язання	2056	5698	5899	3436	23,48	26,88	23,98	18,84	3642	201	-2463	3,40	-2,90	-5,14	177,14	3,53	-41,75
3.1 Короткострокові кредити	400	1200	1300	700	4,57	5,66	5,28	3,84	800	100	-600	1,09	-0,38	-1,45	200,00	8,33	-46,15
3.2 Кредиторська заборгованість	1656	4498	4599	2736	18,91	21,22	18,70	15,00	2842	101	-1863	2,31	-2,52	-3,69	171,62	2,25	-40,51
БАЛАНС	8756	21198	24599	18236	100,00	100,00	100,00	100,00	12442	3401	-6363	0,00	0,00	0,00	142,10	16,04	-25,87

Таблиця 2.2 – Структура та динаміка напрямів використання фінансових ресурсів підприємства у 2019-2022 роках

Стаття балансу	Абсолютна величина, тис грн				Питома вага, %				Зміни за період								
									в абсолютних величинах, тис грн			Зміна частки, в. п.			Відносне відхилення, %		
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2019-2020	2020-2021	2021-2022
1 Необоротні активи	3500	8200	10500	8900	39,97	38,68	42,68	48,80	4700	2300	-1600	-1,29	4,00	6,12	134,29	28,05	-15,24
1.1 Нематеріальні активи	175	410	525	445	2,00	1,93	2,13	2,44	235	115	-80	-0,06	0,20	0,31	134,29	28,05	-15,24
1.2 Основні засоби	2975	6970	8925	7565	33,98	32,88	36,28	41,48	3995	1955	-1360	-1,10	3,40	5,20	134,29	28,05	-15,24
2 Оборотні активи	5256	12998	14099	9336	60,03	61,32	57,32	51,20	7742	1101	-4763	1,29	-4,00	-6,12	147,30	8,47	-33,78
2.1 Запаси	2100	5100	5800	3800	23,98	24,06	23,58	20,84	3000	700	-2000	0,08	-0,48	-2,74	142,86	13,73	-34,48
2.2 Дебіторська заборгованість	2356	5898	6299	4236	26,91	27,82	25,61	23,23	3542	401	-2063	0,92	-2,22	-2,38	150,34	6,80	-32,75
2.4 Грошові кошти	800	2000	2000	1300	9,14	9,43	8,13	7,13	1200	0	-700	0,30	-1,30	-1,00	150,00	0,00	-35,00
2.5 Інші оборотні активи	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0	0	0,00	0,00	0,00	—	—	—
БАЛАНС	8756	21198	24599	18236	100,00	100,00	100,00	100,00	12442	3401	-6363	0,00	0,00	0,00	142,10	16,04	-25,87

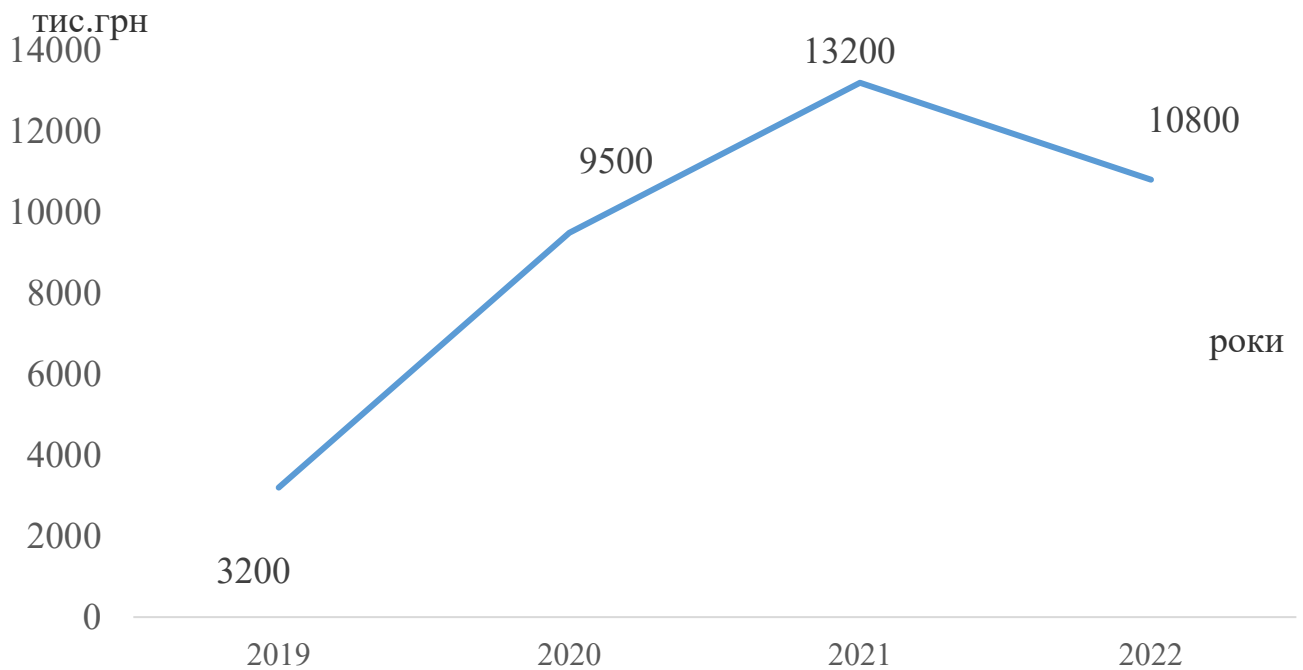

Рисунок 2.2 – Динаміка нерозподіленого прибутку (збитку)

За аналізований період у структурі власного капіталу ТОВ «КИССОН» переважав нерозподілений прибуток. Його частка зросла з 61,54% у 2019 році до 84,38% у 2022 році, тоді як частка статутного капіталу, відповідно, зменшилася з 38,46% до 15,63%. Додатковий та резервний капітал дорівнювали нулю. У структурі позикового капіталу протягом усього періоду переважали поточні зобов'язання. Частка довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел фінансування знизилася з 17,13% у 2019 році до 10,97% у 2022 році, тобто на 6,16 відсоткових пунктів.

Загальна вартість майна підприємства збільшилася з 8 756 тис. грн у 2019 році до 18 236 тис. грн у 2022 році, або на 108,27%. Однак динаміка активів була нерівномірною: після зростання до 24 599 тис. грн у 2021 році їх величина у 2022 році скоротилася на 25,87%. Отже, збільшення майна за весь досліджуваний період супроводжувалося істотним скороченням ресурсної бази в останньому році.

У структурі сукупних активів переважали оборотні активи, частка яких становила 60,03% у 2019 році, 61,32% у 2020 році, 57,32% у 2021 році та 51,20% у 2022 році (рисунок 2.3). Частка необоротних активів становила 39,97%, 38,68%, 42,68% та 48,80%. Таким чином, структура активів залишалася переважно

оборотною, проте у 2021–2022 роках частка менш ліквідних необоротних активів зростала. Це вказує на зниження мобільності майна, однак саме співвідношення оборотних і необоротних активів не дає достатніх підстав для висновку про значні накладні витрати або підвищену чутливість підприємства до зміни виручки.

У межах прийнятої розрахункової моделі структура необоротних активів залишалася незмінною: основні засоби становили 85%, нематеріальні активи – 5%, інші необоротні активи – 10%. Залишкова вартість нематеріальних активів збільшилася зі 175 тис. грн у 2019 році до 525 тис. грн у 2021 році, після чого скоротилася до 445 тис. грн у 2022 році. Вартість основних засобів за відповідні роки становила 2 975, 6 970, 8 925 та 7 565 тис. грн. Довгострокові фінансові інвестиції та довгострокова дебіторська заборгованість у розрахунковому балансі дорівнювали нулю. Отже, основні засоби були головною, але не єдиною складовою необоротних активів підприємства.

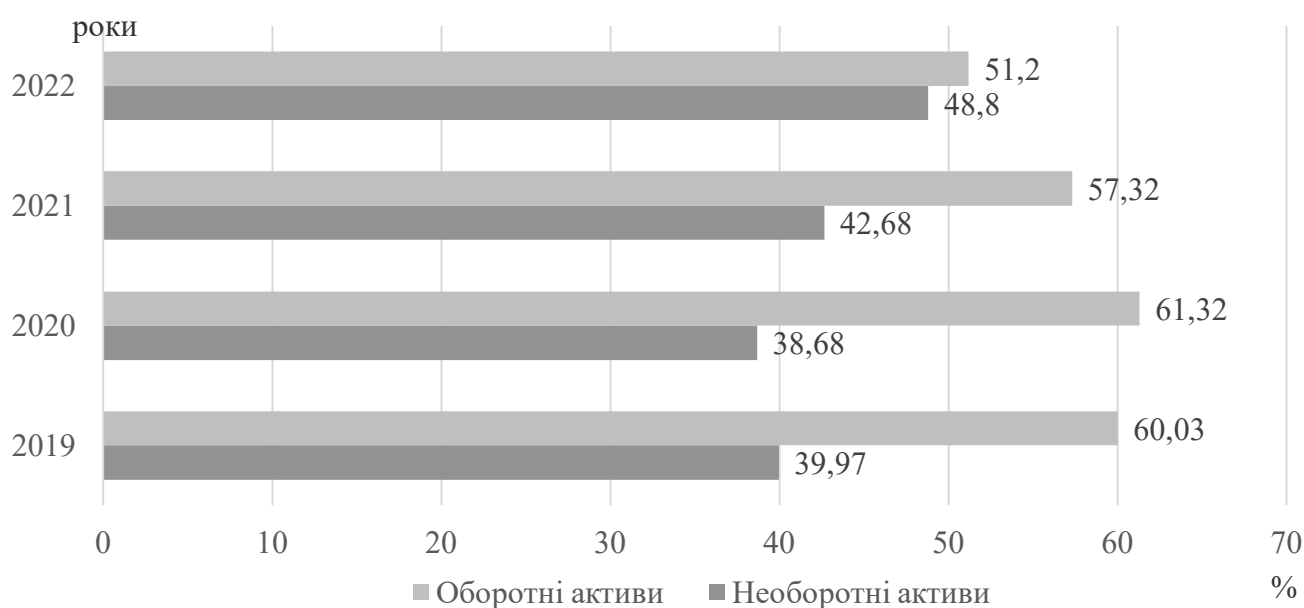

Рисунок 2.3 – Динаміка структури активів у 2019-2022 рр.

Основними складовими оборотних активів ТОВ «КИССОН» у 2019–2022 роках були дебіторська заборгованість та запаси, тоді як найменша частка припадала на грошові кошти (рисунок 2.4). У 2022 році їхні частки становили відповідно 45,37%, 40,70% та 13,92%. Така структура свідчить про зосередження значної частини оборотних ресурсів у запасах і заборгованості дебіторів, що

потребує контролю строків реалізації продукції та надходження платежів. Водночас вона сама по собі не підтверджує прострочення оплати або переважно негрошовий характер розрахунків.

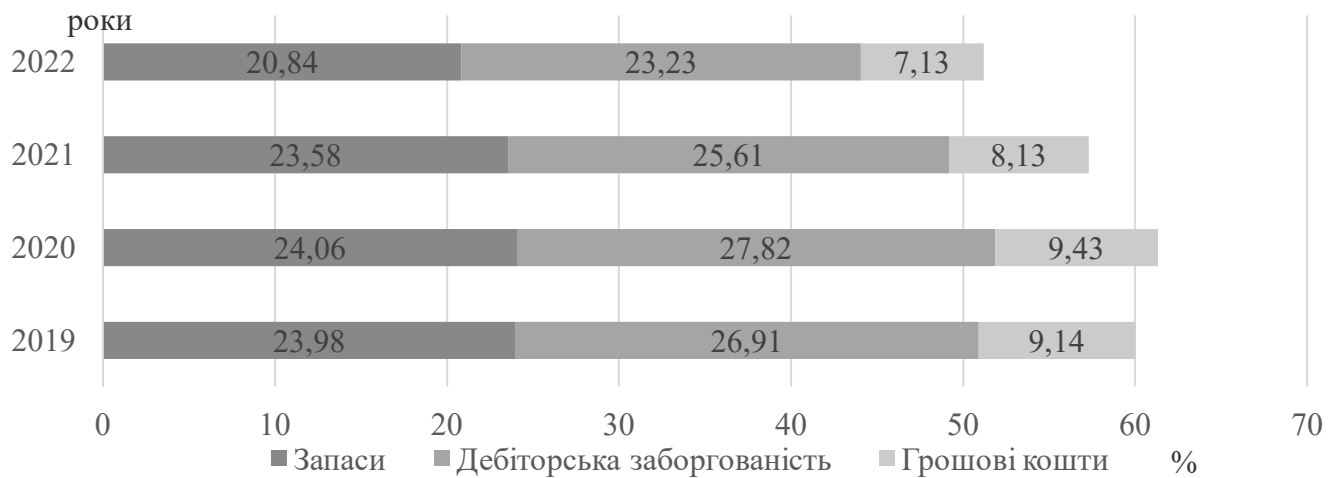

Рисунок 2.4 – Динаміка структури оборотних активів

Вартість запасів зросла з 2 100 тис. грн у 2019 році до 5 800 тис. грн у 2021 році, після чого зменшилася до 3 800 тис. грн у 2022 році. Загалом за досліджуваний період приріст становив 80,95%, тому динаміку запасів не можна характеризувати як незмінну. У 2022 році період їх обороту збільшився до 96 днів порівняно з 72,67 дня у 2021 році, що свідчить про уповільнення використання коштів, вкладених у запаси.

Загальна дебіторська заборгованість збільшилася з 2 356 тис. грн у 2019 році до 6 299 тис. грн у 2021 році, а у 2022 році скоротилася до 4 236 тис. грн. Попри це скорочення, період її обороту зріс із 57,77 дня у 2021 році до 86,20 дня у 2022 році, оскільки виручка зменшилася швидше за середній залишок заборгованості. Це вказує на уповільнення повернення коштів від дебіторів, однак для встановлення причин потрібні дані про строки оплати та прострочені борги.

Зіставлення торгової дебіторської та кредиторської заборгованості в розрахунковій моделі показує активне сальдо протягом усього періоду: дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську. У 2022 році їх величини становили відповідно 3 388 та 2 736 тис. грн, а перевищення – 652 тис. грн. Отже, у розрахунках із контрагентами підприємство відволікало більше коштів у торгову дебіторську заборгованість, ніж залучало через кредиторську. Підстав

стверджувати, що запаси та відстрочки платежів покупцям фінансувалися за рахунок невиконання зобов'язань перед постачальниками, немає.

Важливим складником аналізу фінансового стану підприємства є оцінювання рентабельності, яка характеризує ефективність його фінансово-господарської діяльності. Показники рентабельності відображають величину прибутку, отриманого на одну гривню доходу від реалізації, витрат, активів або власного капіталу залежно від обраної методики розрахунку. За від'ємного фінансового результату вони характеризують рівень збитковості.

У таблиці 2.3 наведено показники рентабельності ТОВ «КИССОН» за 2020–2022 роки та їх абсолютні й відносні відхилення.

Таблиця 2.3 – Показники рентабельності підприємства у 2020 - 2022 рр

Показник	роки			Відхилення 2020-2021		Відхилення 2021-2022	
	2020	2021	2022	абс	відн, %	абс	відн, %
рентабельність активів (капіталу)	29,72	15,04	-13,16	-14,68	-49,39	-28,20	-187,50
рентабельність власного капіталу	54,78	24,34	-18,75	-30,44	-55,57	-43,09	-177,03
валова рентабельність реалізованої продукції	34,38	28,95	18,18	-5,43	-15,79	-10,77	-37,19
рентабельність реалізованої продукції	19,69	9,74	-10,91	-9,95	-50,54	-20,65	-212,04
валова рентабельність основної діяльності	52,38	40,74	22,22	-11,64	-22,22	-18,52	-45,45
рентабельність операційної діяльності	36,65	17,33	-5,98	-19,33	-52,73	-23,31	-134,53

Рентабельність активів і власного капіталу розраховано як відношення чистого прибутку до відповідних величин на кінець року. Валову та чисту рентабельність реалізації визначено відносно чистого доходу, валову рентабельність основної діяльності – відносно собівартості реалізованої продукції, а операційну рентабельність – як відношення операційного результату до сукупних операційних витрат. Такий аналіз дає змогу оцінити зміни прибутковості підприємства та ефективності використання його ресурсів.

Рентабельність активів ТОВ «КИССОН» у 2020 році становила 29,72%, у 2021 році – 15,04%, а у 2022 році – -13,16%. Отже, на кожну гривню активів на кінець року підприємство отримало відповідно 29,72 та 15,04 коп. чистого

прибутку у 2020–2021 роках, тоді як у 2022 році зазнало 13,16 коп. чистого збитку. Найвищою ефективність використання активів серед цих трьох років була у 2020 році. Проте цей показник сам по собі не визначає рівень попиту на продукцію підприємства.

У 2021 році рентабельність активів знизилася на 14,68 відсоткового пункта, а у 2022 році – ще на 28,20 відсоткового пункта. Така динаміка свідчить про погіршення ефективності використання майна та перехід підприємства до збиткової діяльності. Рентабельність активів залежить від чистої рентабельності реалізації та ресурсовіддачі. У 2021 році її зниження відбулося через падіння чистої рентабельності реалізації, попри зростання ресурсовіддачі. У 2022 році від’ємна чиста рентабельність реалізації поєднувалася зі зниженням ресурсовіддачі, що зумовило від’ємне значення рентабельності активів.

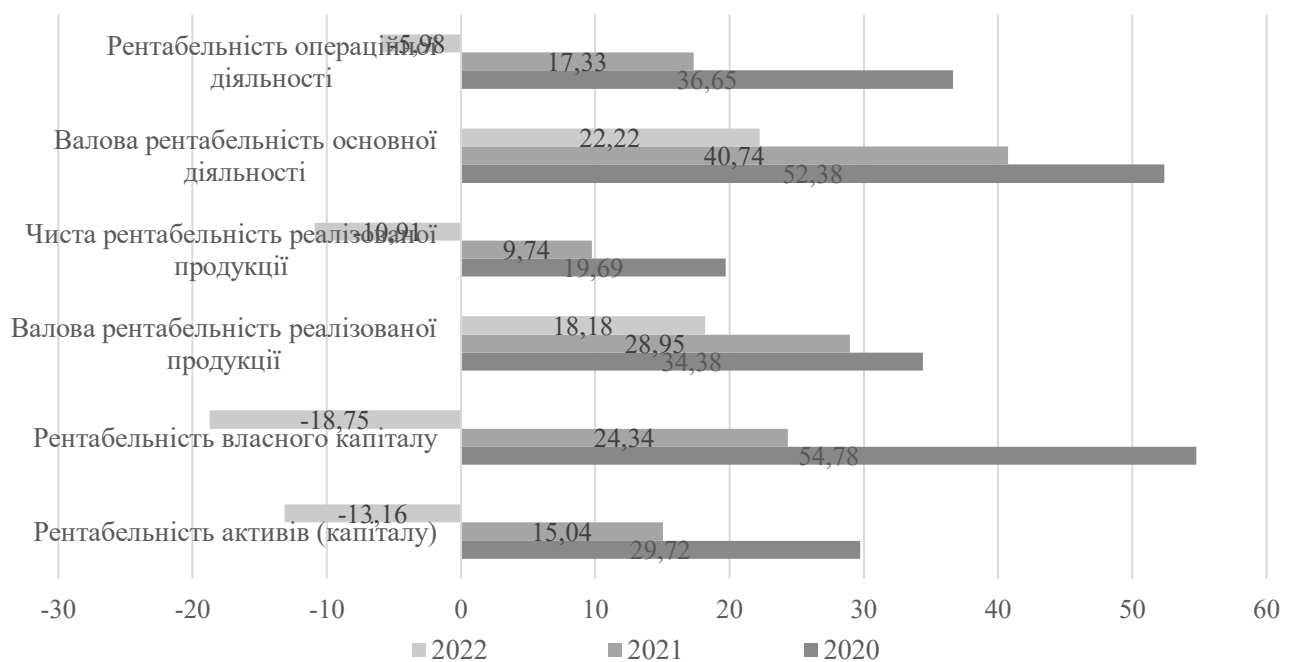

Рисунок 2.5 –Динаміка показників рентабельності за 2020-2022 рр

Рентабельність власного капіталу ТОВ «КИССОН» у 2020 році становила 54,78%, у 2021 році – 24,34%, а у 2022 році –18,75%. Отже, на кожну гривню власного капіталу на кінець року припадало відповідно 54,78 та 24,34 коп. чистого прибутку у 2020–2021 роках, тоді як у 2022 році – 18,75 коп. чистого збитку. Найвищою серед цих трьох років ефективність використання власного капіталу була у 2020 році, коли чистий прибуток досяг 6 300 тис. грн. У 2021 році він

скоротився до 3 700 тис. грн, а у 2022 році підприємство отримало збиток у розмірі 2 400 тис. грн. Тому динаміку рентабельності власного капіталу слід характеризувати як перехід від прибутковості до збитковості. За моделлю DuPont цей показник залежить від чистої рентабельності реалізації, ресурсовіддачі та коефіцієнта фінансової залежності.

Валова рентабельність реалізованої продукції у 2020 році становила 34,38%, у 2021 році – 28,95%, а у 2022 році – 18,18%. Це означає, що кожна гривня чистого доходу забезпечувала відповідно 34,38, 28,95 та 18,18 коп. валового прибутку. Зниження показника свідчить про зменшення валової маржі: частка собівартості у виручці зросла з 65,63% у 2020 році до 81,82% у 2022 році. Для встановлення причин такої зміни необхідно окремо дослідити динаміку цін, виробничих витрат та структури реалізованої продукції.

Чиста рентабельність реалізованої продукції знизилася з 19,69% у 2020 році до 9,74% у 2021 році та –10,91% у 2022 році. Отже, на одну гривню чистого доходу припадало 19,69 та 9,74 коп. чистого прибутку у 2020–2021 роках, а у 2022 році – 10,91 коп. чистого збитку. Від’ємне значення показника означає, що отриманої виручки було недостатньо для покриття сукупних витрат підприємства.

Валова рентабельність основної діяльності у 2020 році становила 52,38%, у 2021 році – 40,74%, а у 2022 році – 22,22%. На кожну гривню собівартості реалізованої продукції підприємство отримувало відповідно 52,38, 40,74 та 22,22 коп. валового прибутку. Така динаміка свідчить про зниження прибутковості відносно виробничої собівартості. Водночас оцінювання роботи окремих структурних підрозділів і центрів відповідальності потребує деталізованої інформації про їхні витрати та результати.

За прийнятою розрахунковою моделлю рентабельність операційної діяльності становила 36,65% у 2020 році, 17,33% у 2021 році та –5,98% у 2022 році. Таким чином, кожна гривня сукупних операційних витрат забезпечувала 36,65 та 17,33 коп. операційного прибутку у 2020–2021 роках, тоді як у 2022 році – 5,98 коп. операційного збитку. До бази розрахунку включено собівартість реалізації, адміністративні та збутові витрати, а також інші операційні витрати. У 2022 році

валовий прибуток у розмірі 4 000 тис. грн не покривав адміністративних і збутових витрат у сумі 5 000 тис. грн та інших операційних витрат у сумі 400 тис. грн, унаслідок чого операційний збиток становив 1 400 тис. грн.

Сукупність показників таблиці 2.3 свідчить, що серед 2020–2022 років найвищою прибутковість підприємства була у 2020 році. У 2021 році всі розглянуті показники рентабельності знизилися, а у 2022 році підприємство стало збитковим на операційному та чистому рівнях. Керівництву необхідно зосередити увагу на відновленні обсягів реалізації, контролі собівартості та узгодженні адміністративних і збутових витрат із масштабами діяльності.

Загальна оцінка фінансового стану ТОВ «КИССОН» є неоднозначною. У 2022 році підприємство зберігало достатню частку власного капіталу та прийнятні за орієнтирами таблиць показники ліквідності: коефіцієнт поточної ліквідності становив 2,72, швидкої – 1,61, абсолютної – 0,38. Отже, розрахунки не підтверджують твердження про загальне порушення ліквідності. Водночас збитковість, скорочення активів і власного капіталу, а також уповільнення обороту запасів та дебіторської заборгованості не дають підстав характеризувати фінансовий стан як безумовно стабільний. Основними проблемами є погіршення прибутковості та ефективності використання оборотних ресурсів, які за збереження негативної тенденції можуть послабити платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

2.2 Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства

Зі зміною умов ведення бізнесу ризик пронизує кожен складову економічної діяльності, включаючи фінанси компанії. Це робить бізнес-середовище менш передбачуваним і змушує фірми швидко реагувати на зміни всередині та зовні організації. Тому виживання на ринку залежить від розуміння того, як цей ринок розвивається та як підприємство може адаптуватися. Це ставить управління фінансовою безпекою в центр ширшого питання: як компанія може залишатися

стабільною, поки ринкові умови постійно змінюються? З цієї причини дослідження управління фінансовою безпекою підприємства стають дедалі необхіднішими. Визначення того, наскільки фінансово безпечним є бізнес, має значення, оскільки це виявляє слабкі місця достатньо рано, щоб виправити їх, перш ніж вони почнуть загрожувати стабільності компанії або її здатності виконувати свої зобов'язання [19, с. 185].

ТОВ «КІССОН» стикається з такою ж потребою. Оцінка та аналіз його фінансової безпеки може виявити причини негативних результатів компанії, що дозволить керівництву вжити цілеспрямованих заходів для покращення її фінансових показників.

Фінансову безпеку можна оцінити кількома методами. KISSON LLC використовує метод індикаторів: він порівнює фактичні значення показників фінансової безпеки з їх пороговими рівнями. Ці пороги позначають межі, за якими починають проявлятися негативні тенденції та загрози фінансовій безпеці.

Оцінка фінансової безпеки ТОВ «КІССОН» на основі показників повинна починатися з її ліквідності, фінансової стабільності та ділової активності. Потім можна вибрати найбільш впливові показники та порівняти їх з їх пороговими значеннями.

Почнемо з розгляду показників ліквідності ТОВ «КІССОН» з 2019 по 2022 рік. Ліквідність описує, наскільки швидко актив може стати готівкою. Зазвичай вона походить від готівки в наявності, грошей на банківських рахунках та оборотних активів, які можна швидко продати.

Ліквідність активів залежить від того, як швидко компанія може конвертувати ці активи в готівку: чим коротший період конвертації, тим ліквіднішими є активи.

Дані для аналізу коефіцієнтів ліквідності представлені у таблиці 2.4.

Дані для аналізу показників ліквідності ТОВ «КІССОН» наведено у таблиці 2.4. Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття) у 2019 році становив 2,56, у 2020 році – 2,28, у 2021 році – 2,39, а у 2022 році – 2,72. Протягом усього досліджуваного періоду його значення перевищувало орієнтир 1,5–2, наведений

для оцінювання цього показника. Отже, на кожну гривню поточних зобов'язань припадало від 2,28 до 2,72 грн оборотних активів, що свідчить про достатнє балансове покриття короткострокових боргів.

Таблиця 2.4 – Показники ліквідності ТОВ «КИССОН» у 2019-2022 роках

Показник	На кінець				Відхилення 2019-2020		Відхилення 2020-2021		Відхилення 2021-2022	
	2019	2020	2021	2022	абс	відн, %	абс	відн, %	абс	відн, %
коефіцієнт поточної ліквідності (Кпл)	2,56	2,28	2,39	2,72	-0,28	-10,77	0,11	4,77	0,33	13,68
коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл)	1,54	1,39	1,41	1,61	-0,15	-9,70	0,02	1,50	0,20	14,52
коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал)	0,39	0,35	0,34	0,38	-0,04	-9,79	-0,01	-3,41	0,04	11,59
власні оборотні кошти (ВОК), тис грн	1700,00	3300,00	4700,00	3900,00	1600,00	94,12	1400,00	42,42	-800,00	-17,02
коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (Квок)	0,32	0,25	0,33	0,42	-0,07	-21,50	0,08	31,30	0,08	25,31
коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними оборотними коштами (Кзвок)	0,81	0,65	0,81	1,03	-0,16	-20,07	0,16	25,24	0,22	26,65
коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів (Кман _{вок})	0,47	0,61	0,43	0,33	0,14	28,79	-0,18	-29,79	-0,09	-21,67
коефіцієнт покриття запасів (Кпок _{зап})	1,71	1,67	1,64	1,74	-0,05	-2,78	-0,03	-1,72	0,10	6,04

У 2020 році коефіцієнт знизився на 0,28 порівняно з 2019 роком, проте залишався на достатньому рівні. У 2021–2022 роках він зростав і досяг найбільшого значення наприкінці досліджуваного періоду. Підвищення показника у 2022 році пояснюється тим, що поточні зобов'язання скоротилися швидше, ніж оборотні активи. Водночас достатнє значення коефіцієнта покриття не гарантує своєчасного погашення боргів, оскільки значна частина оборотних активів представлена запасами та дебіторською заборгованістю. Тому оцінку поточної ліквідності необхідно доповнювати аналізом швидкої й абсолютної ліквідності, строків надходження коштів та погашення зобов'язань.

Коефіцієнт поточної ліквідності ТОВ «КИССОН» протягом 2019–2022 років коливався в межах 2,28–2,72, зберігаючи достатній рівень покриття поточних зобов'язань оборотними активами. Після зниження у 2020 році показник зростав у 2021–2022 роках. Отже, за цим критерієм немає підстав оцінювати ліквідність підприємства як незадовільну. Водночас загальний фінансовий стан потребує окремої оцінки з урахуванням збитковості та уповільнення обороту ресурсів.

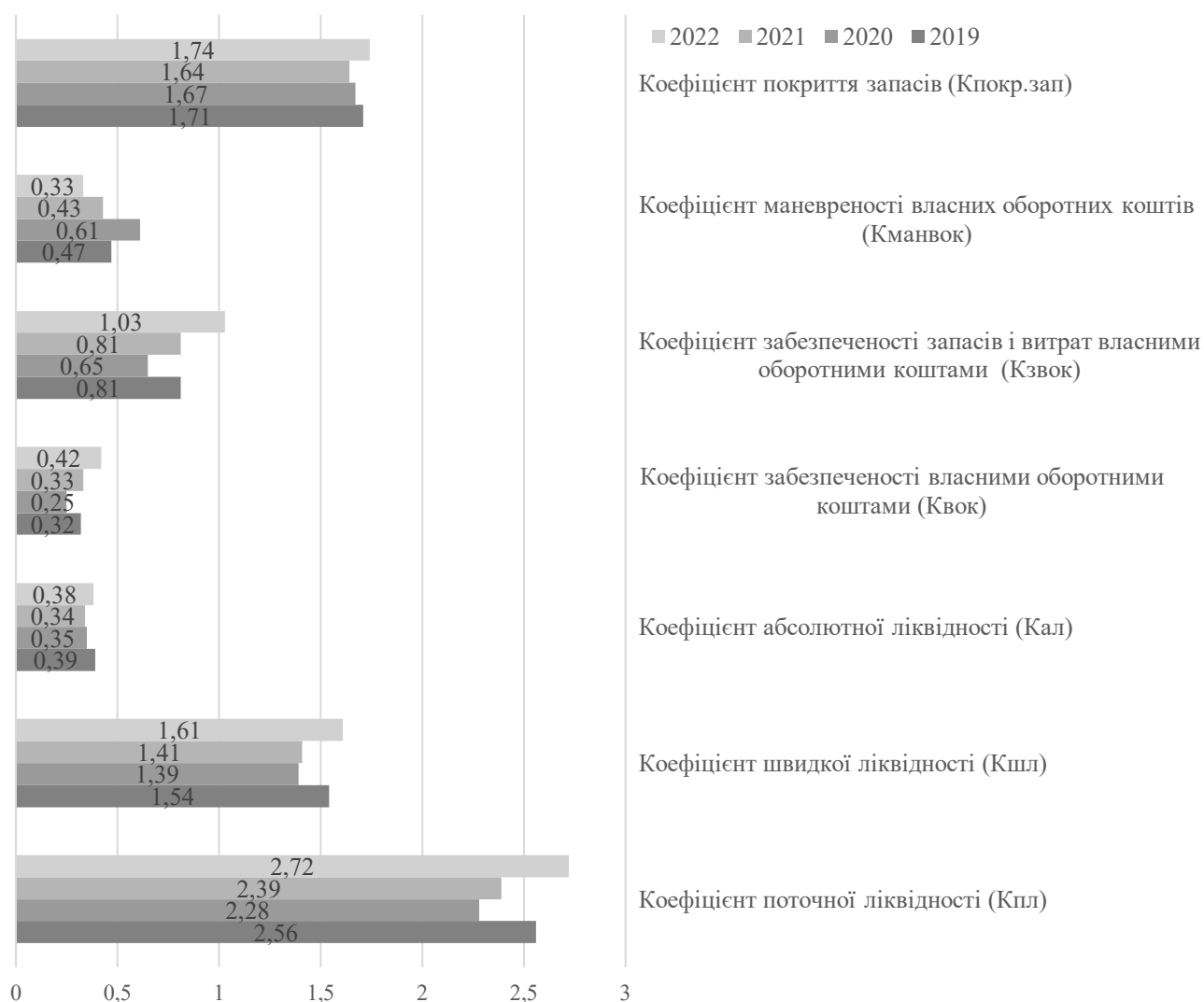

Рисунок 2.6 – Динаміка показників ліквідності за 2019-2022 рр.

Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності у 2019 році становив 1,54, у 2020 році – 1,39, у 2021 році – 1,41, а у 2022 році – 1,61. Протягом усього досліджуваного періоду його значення перевищувало орієнтовний рівень 0,8–1,0. Це означає, що оборотні активи без урахування запасів перевищували поточні зобов’язання, забезпечуючи їх балансове покриття.

Динаміка швидкої ліквідності була нерівномірною: у 2020 році коефіцієнт знизився, а у 2021–2022 роках зростав і досяг найбільшого значення у 2022 році. Така зміна свідчить про покращення співвідношення більш ліквідних оборотних активів і короткострокових боргів наприкінці періоду. Проте фактична спроможність своєчасно погашати зобов’язання залежить також від якості дебіторської заборгованості та строків її повернення, тому достатнє значення

показника не усуває потреби в контролі надходження коштів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ «КИССОН» у 2019 році становив 0,39, у 2020 році – 0,35, у 2021 році – 0,34, а у 2022 році – 0,38. Протягом усього досліджуваного періоду його значення перебувало в межах орієнтира 0,2–0,5, наведеного в таблиці 2.9. Отже, наявні грошові кошти забезпечували можливість негайного погашення приблизно 34–39% поточних зобов'язань. Найвище значення показника спостерігалось у 2019 році. Після зниження у 2020–2021 роках коефіцієнт зріс у 2022 році, оскільки поточні зобов'язання скоротилися швидше, ніж залишок грошових коштів. Наведені розрахунки не підтверджують недостатності абсолютної ліквідності, а пояснення її динаміки впливом інфляції потребує додаткових даних.

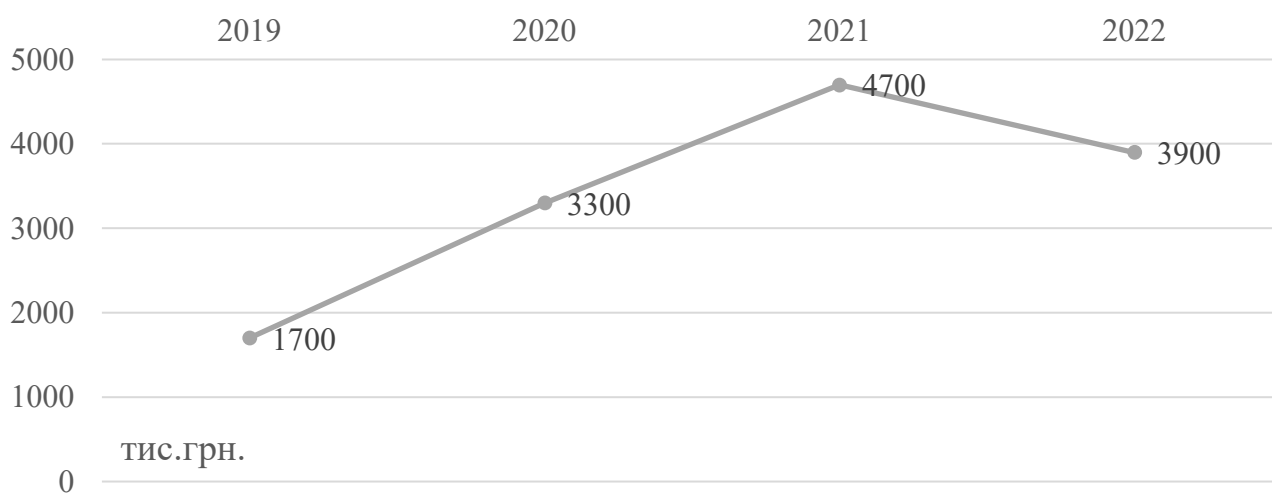

Рисунок 2.7 – Динаміка власних оборотних коштів за 2019-2022 рр.

Власні оборотні кошти, визначені як різниця між власним капіталом і необоротними активами, протягом 2019–2022 років мали додатні значення. У 2019 році вони становили 1 700 тис. грн, у 2020 році – 3 300 тис. грн, у 2021 році – 4 700 тис. грн, а у 2022 році – 3 900 тис. грн. Це свідчить про те, що власний капітал повністю покривав необоротні активи та частково фінансував оборотні активи підприємства.

Динаміка власних оборотних коштів була неоднорідною: у 2020–2021 роках їх обсяг зростав, тоді як у 2022 році скоротився на 800 тис. грн, або на 17,02%. Причиною стало зменшення власного капіталу на 2 400 тис. грн за одночасного скорочення необоротних активів на 1 600 тис. грн. Попри це зниження, власні

оборотні кошти у 2022 році перевищували рівень 2019 року на 2 200 тис. грн. Отже, твердження про їх від'ємні значення та постійне скорочення не відповідає розрахункам.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами ТОВ «КИССОН» протягом 2019–2022 років мав додатні значення: 0,32 у 2019 році, 0,25 у 2020 році, 0,33 у 2021 році та 0,42 у 2022 році. Отже, власні оборотні кошти забезпечували фінансування приблизно 25–42% оборотних активів підприємства. Після зниження у 2020 році показник зростав, що свідчить про посилення забезпеченості оборотних активів власними джерелами. Твердження про їх фінансування виключно за рахунок позикових коштів не відповідає розрахункам.

Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами становив 0,81 у 2019 році, 0,65 у 2020 році, 0,81 у 2021 році та 1,03 у 2022 році. Таким чином, у 2019–2021 роках власні оборотні кошти покривали запаси частково, а у 2022 році – повністю. Водночас зростання показника в останньому році пояснюється тим, що запаси скоротилися швидше, ніж власні оборотні кошти, тому воно не означає збільшення абсолютного обсягу власного фінансування.

Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів, розрахований як відношення грошових коштів до ВОК, становив 0,47 у 2019 році, 0,61 у 2020 році, 0,43 у 2021 році та 0,33 у 2022 році. Отже, показник залишався додатним протягом усього періоду. Після зростання у 2020 році він знижувався, відображаючи зменшення співвідношення грошових коштів і власних оборотних коштів. Цю тенденцію слід оцінювати разом із показниками абсолютної ліквідності та строками надходження і витрачання грошей.

За методикою, використаною в таблиці 2.4, коефіцієнт покриття запасів визначено як відношення суми власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів до запасів. Його значення становило 1,71 у 2019 році, 1,67 у 2020 році, 1,64 у 2021 році та 1,74 у 2022 році. Протягом усього досліджуваного періоду сукупна величина врахованих джерел фінансування перевищувала вартість запасів. Незначне зниження показника у 2020–2021 роках змінилося зростанням у 2022 році. Отже, розрахунки не підтверджують від'ємного

значення коефіцієнта або недостатності зазначених джерел для покриття запасів.

Аналіз таблиці 2.4 свідчить про достатнє балансове покриття поточних зобов'язань та наявність додатних власних оборотних коштів. Показники поточної, швидкої й абсолютної ліквідності протягом 2019–2022 років відповідали прийнятим у роботі орієнтирам. Тому висновок про загальне порушення ліквідності не підтверджується. Водночас збитковість у 2022 році, скорочення власних оборотних коштів і сповільнення обороту запасів та дебіторської заборгованості потребують уваги керівництва, оскільки можуть ускладнити своєчасне погашення зобов'язань у наступних періодах.

Далі необхідно розрахувати показники фінансової стійкості для ТОВ «КИССОН». Фінансова стабільність означає, що підприємство може розумно управляти своїми ресурсами, підтримувати достатній власний капітал, отримувати стабільний прибуток та продовжувати розширене відтворення. Кожне підприємство повинно точно визначати межі такої стабільності.

Оцінимо фінансову стійкість ТОВ «КИССОН», використовуючи відносні показники, наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники фінансової стійкості ТОВ «КИССОН» у 2019- 2022 роках

Показник	Роки				Відхилення					
					2019-2020		2020-2021		2021 -2022	
	2019	2020	2021	2022	абс	відн, %	абс	відн, %	абс	відн, %
коефіцієнт автономії	0,59	0,54	0,62	0,70	-0,05	-8,65	0,08	13,90	0,08	13,59
коефіцієнт фінансової залежності	1,68	1,84	1,62	1,42	0,16	9,47	-0,22	-12,20	-0,19	-11,97
коефіцієнт фінансового ризику	0,68	0,84	0,62	0,42	0,16	23,32	-0,22	-26,67	-0,19	-31,32
коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,33	0,29	0,31	0,30	-0,04	-12,23	0,02	7,76	0,00	-1,46
коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	0,43	0,49	0,33	0,22	0,06	13,82	-0,15	-31,67	-0,11	-32,58
коефіцієнт довгострокового залучення коштів	0,22	0,26	0,19	0,14	0,03	15,27	-0,07	-27,47	-0,05	-27,80
коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,78	0,74	0,81	0,86	-0,03	-4,40	0,07	9,56	0,05	6,40

Коефіцієнт автономії (коефіцієнт концентрації власного капіталу) характеризує частку власного капіталу в загальній сумі джерел фінансування активів підприємства. У ТОВ «КИССОН» він становив 0,5939 у 2019 році, 0,5425 у 2020 році, 0,6179 у 2021 році та 0,7019 у 2022 році. Протягом усього досліджуваного періоду показник перевищував прийнятий у роботі орієнтир 0,5, тобто понад половину активів підприємства було профінансовано власним капіталом. Після зниження у 2020 році коефіцієнт автономії зростав у 2021–2022 роках, що свідчить про посилення фінансової незалежності та зменшення частки позикових джерел. Водночас у 2022 році його зростання відбулося за скорочення абсолютної величини власного капіталу, оскільки загальна сума активів зменшилася швидше. Отже, підприємство зберігало переважне фінансування активів власними коштами, проте це не означає можливості повністю забезпечувати діяльність без залучення позикового капіталу.

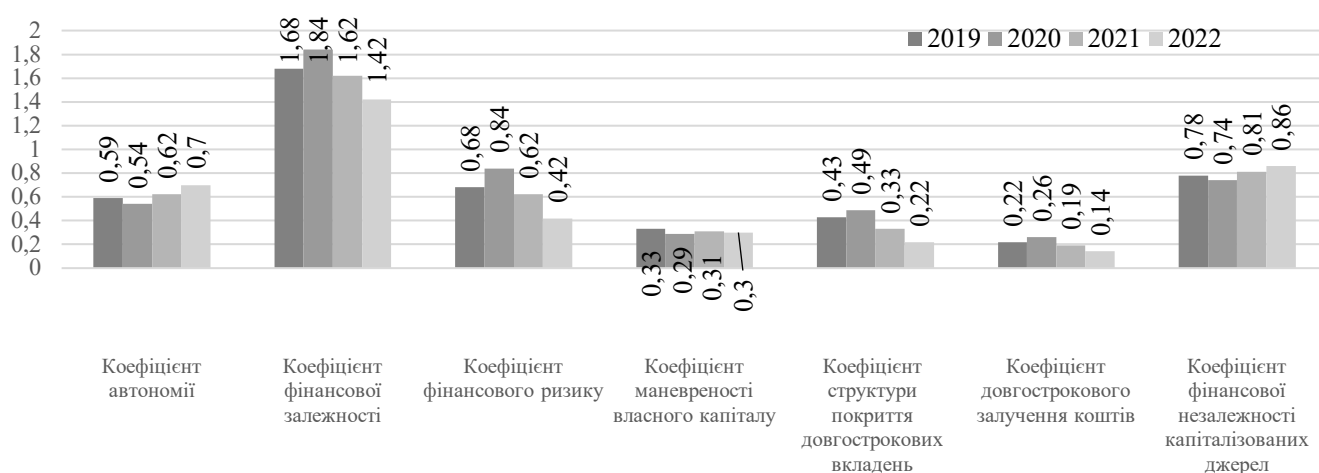

Рисунок 2.8 – Динаміка показників фінансової стійкості у 2019-2022 рр.

За коефіцієнтом автономії ТОВ «КИССОН» протягом 2019–2022 років зберігало достатній рівень фінансової незалежності: частка власного капіталу перевищувала прийнятий у роботі орієнтир 50%. У 2022 році показник досяг найбільшого значення – 70,19%, що на 15,94 відсоткового пункта вище за рівень 2020 року та на 8,40 відсоткового пункта – за рівень 2021 року. Отже, наприкінці досліджуваного періоду структура фінансування змінилася в бік переважання власних джерел. Це є сприятливим чинником для оцінювання підприємства кредиторами, проте не гарантує своєчасного погашення боргів, яке залежить також

від ліквідності активів, грошових потоків і прибутковості.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта автономії та показує величину активів, що припадає на одну гривню власного капіталу. У 2019 році він становив 1,6838, у 2020 році – 1,8433, у 2021 році – 1,6184, а у 2022 році – 1,4247. Протягом усього періоду показник залишався нижчим за орієнтир 2. Після зростання у 2020 році він знижувався, що свідчить про зменшення залежності підприємства від позикового фінансування.

Коефіцієнт фінансового ризику характеризує співвідношення сукупних зобов'язань і власного капіталу. Його значення становило 0,6838 у 2019 році, 0,8433 у 2020 році, 0,6184 у 2021 році та 0,4247 у 2022 році. Отже, на кожну гривню власного капіталу припадало відповідно 68,38, 84,33, 61,84 та 42,47 коп. зобов'язань. Орієнтиру не більше 0,5 показник відповідав лише у 2022 році, хоча протягом усього періоду залишався нижчим за критичне значення 1, наведене в таблиці 2.5. Найбільше боргове навантаження відносно власного капіталу спостерігалось у 2020 році, найменше – у 2022 році. Таким чином, у 2021–2022 роках фінансовий ризик за цим критерієм знижувався.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує частку власного капіталу, яка залишається для фінансування оборотних активів після покриття необоротних активів. У 2019 році він становив 0,3269, у 2020 році – 0,2870, у 2021 році – 0,3092, а у 2022 році – 0,3047. Додатні значення показника підтверджують наявність власного фінансування оборотних активів протягом усього досліджуваного періоду. У 2022 році на такі цілі припадало приблизно 30,47% власного капіталу. Порівняно з 2021 роком коефіцієнт дещо знизився, проте залишався вищим за рівень 2020 року.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень, визначений як відношення довгострокових зобов'язань до необоротних активів, становив 0,4286 у 2019 році, 0,4878 у 2020 році, 0,3333 у 2021 році та 0,2247 у 2022 році. Після зростання у 2020 році показник знижувався. Це відображає зменшення величини довгострокових зобов'язань відносно необоротних активів. Водночас таке співвідношення не встановлює фактичного цільового використання залучених

коштів і саме по собі не визначає потреби підприємства в додатковому фінансуванні.

Коефіцієнт довгострокового залучення коштів та коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел у сумі дорівнюють одиниці й характеризують співвідношення довгострокових зобов'язань та власного капіталу в їх сукупній величині. Коефіцієнт довгострокового залучення становив 0,2239 у 2019 році, 0,2581 у 2020 році, 0,1872 у 202

Наступним складником оцінювання фінансового стану ТОВ «КИССОН» є аналіз ділової активності, який характеризує ефективність використання виробничих і фінансових ресурсів підприємства. Він передбачає дослідження оборотності активів і капіталу, а також співвідношення динаміки ресурсів та результатів діяльності [59, с. 425].

Для оцінювання ділової активності розраховано коефіцієнти оборотності та відповідні періоди обороту. Коефіцієнти показують кількість оборотів певного виду ресурсів за рік, а періоди обороту – середню тривалість одного обороту в днях. Для запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості ці показники характеризують відповідно швидкість реалізації запасів, надходження платежів від дебіторів і погашення зобов'язань перед кредиторами. Періоди обороту сукупних активів та власного капіталу є розрахунковими характеристиками інтенсивності їх використання й не означають буквального перетворення всього майна або капіталу на гроші.

У таблицях 2.6 та 2.7 наведено коефіцієнти й періоди оборотності ресурсів ТОВ «КИССОН» за 2020–2022 роки, розраховані на основі даних за 2019–2022 роки. Середні залишки ресурсів визначено як середнє арифметичне величин на кінець попереднього та поточного років. Для розрахунку оборотності запасів, готової продукції та кредиторської заборгованості використано собівартість реалізації, для інших показників – чистий дохід від реалізації. Періоди обороту визначено діленням умовної тривалості року – 360 днів – на відповідні коефіцієнти оборотності.

Таблиця 2.6 – Коефіцієнти оборотності економічних та фінансових ресурсів підприємства у 2020 - 2022 роках

Показник	Роки			Відхилення 2020-2021		Відхилення 2021-2022	
	2020	2021	2022	абс	відн, %	абс	відн, %
коефіцієнт оборотності активів	2,1366	1,6595	1,0272	-0,4771	-22,3303	-0,6323	-38,1019
коефіцієнт оборотності основних засобів	6,4354	4,7814	2,6683	-1,6540	-25,7019	-2,1131	-44,1942
коефіцієнт оборотності оборотних активів	3,5061	2,8047	1,8775	-0,7013	-20,0036	-0,9272	-33,0585
коефіцієнт оборотності запасів	5,8333	4,9541	3,7500	-0,8792	-15,0721	-1,2041	-24,3056
коефіцієнт оборотності готової продукції	29,1667	24,7706	18,7500	-4,3960	-15,0721	-6,0206	-24,3056
коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	7,7538	6,2310	4,1766	-1,5228	-19,6391	-2,0545	-32,9718
коефіцієнт оборотності власного капіталу	3,8323	2,8464	1,5714	-0,9859	-25,7257	-1,2750	-44,7932
коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,8248	5,9360	4,9080	-0,8888	-13,0231	-1,0280	-17,3188

Період оборотності активів ТОВ «КИССОН» у 2020 році становив 168,49 дня, у 2021 році – 216,93 дня, а у 2022 році – 350,47 дня. Відповідно коефіцієнт оборотності активів знизився з 2,1366 обороту у 2020 році до 1,6595 у 2021 році та 1,0272 у 2022 році. Отже, протягом досліджуваного періоду спостерігалось уповільнення оборотності та зменшення чистого доходу, отриманого на кожен гривню середньорічної вартості активів. У 2021 році середня величина активів зростала швидше за виручку, а у 2022 році скорочення виручки супроводжувалося подальшим зниженням ефективності використання майна.

Коефіцієнт оборотності основних засобів у 2020 році становив 6,4354, у 2021 році – 4,7814, а у 2022 році – 2,6683. Відповідні розрахункові періоди обороту збільшилися з 55,94 до 75,29 та 134,92 дня. Така динаміка свідчить про зниження фондоддачі: кожна гривня середньорічної залишкової вартості основних засобів забезпечувала дедалі менший обсяг чистого доходу. При цьому період обороту основних засобів є умовною характеристикою інтенсивності їх використання, а не строком фізичного перетворення обладнання та інших основних засобів на гроші.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів характеризує співвідношення чистого доходу та середньорічної величини оборотних активів. У 2020 році він

становив 3,5061 обороту, у 2021 році – 2,8047, а у 2022 році – 1,8775. Період обороту відповідно збільшився зі 102,68 до 128,35 та 191,74 дня. Отже, швидкість обороту оборотних ресурсів знижувалася протягом усього досліджуваного періоду. У 2022 році коефіцієнт скоротився на 33,06% порівняно з 2021 роком, що свідчить про погіршення ефективності використання оборотних активів. Для визначення причин необхідно враховувати як падіння виручки, так і зміни оборотності запасів та дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.7 – Періоди оборотності економічних та фінансових ресурсів підприємства у 2020 - 2022 роках

Показник	2020 рік, дні	2021 рік, дні	2022 рік, дні
період оборотності активів	168,49	216,93	350,47
період оборотності основних засобів	55,94	75,29	134,92
період оборотності оборотних активів	102,68	128,35	191,74
період оборотності запасів	61,71	72,67	96,00
період оборотності готової продукції	12,34	14,53	19,20
період оборотності дебіторської заборгованості	46,43	57,78	86,20
період оборотності власного капіталу	93,94	126,47	229,09
період обороту кредиторської заборгованості	52,75	60,65	73,35

Період оборотності оборотних активів ТОВ «КИССОН» у 2020 році становив 102,68 дня, у 2021 році – 128,35 дня, а у 2022 році – 191,74 дня. Отже, тривалість одного обороту за досліджуваний період збільшилася на 89,06 дня. Це свідчить про істотне уповільнення оборотності та зменшення обсягу чистого доходу, отриманого на одиницю оборотних ресурсів.

Коефіцієнт оборотності запасів характеризує співвідношення собівартості реалізованої продукції та середньорічної вартості запасів. У 2020 році він становив 5,8333 обороту, у 2021 році – 4,9541, а у 2022 році – 3,7500. Відповідно період обороту запасів збільшився з 61,71 до 72,67 та 96,00 дня. Така динаміка свідчить про уповільнення обороту коштів, вкладених у запаси. У 2022 році їх абсолютна величина скоротилася, проте середньорічний залишок зменшився повільніше за собівартість реалізації. Для визначення причин уповільнення необхідно дослідити склад запасів, виробничий цикл і темпи збуту продукції.

Коефіцієнт оборотності готової продукції у 2020 році становив 29,1667, у 2021 році – 24,7706, а у 2022 році – 18,7500. Період її обороту відповідно зріс із

12,34 до 14,53 та 19,20 дня. Отже, протягом досліджуваного періоду швидкість обороту готової продукції знижувалася. Водночас це не означає постійного збільшення її залишків: у розрахунковій моделі залишок готової продукції у 2022 році скоротився з 1 160 до 760 тис. грн. Період обороту характеризує співвідношення запасів готової продукції та собівартості реалізації, а не повний строк отримання грошей від покупців.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості відображає інтенсивність її обороту відносно чистого доходу підприємства. У 2020 році він становив 7,7538, у 2021 році – 6,2310, а у 2022 році – 4,1766. Період обороту відповідно збільшився з 46,43 до 57,78 та 86,20 дня. Отже, надходження коштів від дебіторів відносно обсягу реалізації уповільнювалося. Особливо помітним було погіршення у 2022 році, коли тривалість обороту зросла на 28,42 дня. Проте ці показники самі по собі не підтверджують прострочення платежів: для такого висновку потрібні дані про договірні строки та вікову структуру заборгованості.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу у 2020 році становив 3,8323, у 2021 році – 2,8464, а у 2022 році – 1,5714. Це означає, що кожна гривня середньорічного власного капіталу забезпечувала відповідно близько 3,83, 2,85 та 1,57 грн чистого доходу. Розрахунковий період його обороту збільшився з 93,94 до 126,47 та 229,09 дня. Таким чином, інтенсивність використання власного капіталу для формування виручки знижувалася. Цей показник слід розглядати разом із рентабельністю власного капіталу, оскільки оборотність характеризує отримання доходу, а не прибутку.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості у 2020 році становив 6,8248, у 2021 році – 5,9360, а у 2022 році – 4,9080. Відповідні періоди обороту збільшилися з 52,75 до 60,65 та 73,35 дня. Отже, розрахункова тривалість користування кредиторською заборгованістю зростала. Оцінка цієї тенденції залежить від умов договорів: подовження строків оплати може підтримувати фінансування оборотних активів, але за порушення договірних строків створює ризики для відносин із постачальниками.

Зіставлення періодів обороту дебіторської та кредиторської заборгованості

показує, що у 2020–2021 роках період обороту кредиторської заборгованості був довшим: 52,75 проти 46,43 дня та 60,65 проти 57,78 дня відповідно. У 2022 році співвідношення змінилося: період обороту дебіторської заборгованості становив 86,20 дня, а кредиторської – 73,35 дня. Перевищення на 12,85 дня вказує на потенційну часову неузгодженість між надходженням коштів від дебіторів і оплатою зобов'язань перед постачальниками. При цьому порівняння є орієнтовним, оскільки оборотність дебіторської заборгованості розрахована за чистим доходом, а кредиторської – за собівартістю реалізації.

Результати таблиць 2.6 та 2.7 свідчать про зниження ділової активності ТОВ «КИССОН» у 2020–2022 роках. Коефіцієнти оборотності активів, основних засобів, оборотних активів, запасів, готової продукції, дебіторської заборгованості та власного капіталу зменшувалися, а відповідні періоди обороту зростали. Тому висновок про систематичне підвищення ділової активності не відповідає розрахункам. Основними проблемами є уповільнення використання ресурсів та погіршення співвідношення строків обороту дебіторської й кредиторської заборгованості у 2022 році.

Аналіз фінансової стійкості показав переважання власного капіталу в структурі фінансування та зниження відносного боргового навантаження у 2021–2022 роках. Коефіцієнт маневреності власного капіталу був додатним протягом усього періоду. Водночас коефіцієнт фінансового ризику у 2019–2021 роках перевищував орієнтир 0,5 і лише у 2022 році знизився до 0,4247. Отже, фінансову стійкість та інвестиційну привабливість слід оцінювати з урахуванням як структури капіталу, так і погіршення прибутковості.

2.3 Аналіз рівня фінансової безпеки підприємства на основі індикаторного методу

Оцінка фінансової безпеки компанії відрізняється від традиційного фінансового аналізу, оскільки вона спирається на порогові показники, пов'язані з

платоспроможністю та фінансовою стабільністю компанії. Ці порогові значення відповідають певним рівням фінансової безпеки. Коли показники виходять за їх межі, фінансова система компанії починає погіршуватися: виникають та зростають загрози, економічна активність стає незбалансованою, а загальний розвиток може бути порушений.

Оцінка фінансової безпеки підприємства залишається складною з двох причин: офіційно затверджені порогові значення фінансових показників досі невизначені, і немає узгодженого переліку показників для використання. Ці показники є мірами, що використовуються для оцінки фінансової безпеки підприємства.

Індикатори можуть зосереджуватися на одному аспекті фінансів компанії, такому як платоспроможність, фінансова стабільність чи прибутковість, або надавати ширшу оцінку. Разом вони показують загальний фінансовий стан підприємства та його привабливість для потенційних інвесторів і кредиторів.

Вчені та практики можуть мати розбіжності щодо деяких аспектів цього питання, проте вони послідовно пов'язують фінансову безпеку підприємства з його доступом до ресурсів, необхідних для фінансування його діяльності.

Наприклад, фінансові показники К. Горячевої включають власний та оборотний капітал підприємства, його кредити та позики, інвестиції та пряме бюджетне фінансування. Л. Покропивний та співавтори дотримуються подібної точки зору, стверджуючи, що фінансовий стан підприємства слід оцінювати через рентабельність, оборотність капіталу, фінансову стійкість та його здатність виконувати боргові зобов'язання [21].

М. Бендіков використовує кілька фінансових показників для оцінки розміру портфеля замовлень, фактичних та необхідних інвестицій, інноваційної активності, рентабельності виробництва, рентабельності активів, простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості, а також частки активів, що фінансуються з власних коштів підприємства [10].

Багато дослідників оцінюють економічну безпеку підприємства за допомогою таких фінансових показників, як ліквідність, фінансова стійкість та

розмір його кредиторської та дебіторської заборгованості. Оскільки фінансова безпека тісно пов'язана з фінансовою стійкістю підприємства [33], С. Ілляшенко пропонує оцінювати її за допомогою показників ліквідності та рівня непогашеної кредиторської та дебіторської заборгованості. В. Ортинський та С. Покропивний застосовують ризик-орієнтований підхід, використовуючи поточну та абсолютну ліквідність, маневреність власних коштів та співвідношення позикових коштів до власного капіталу.

Показники фінансової безпеки підприємства повинні відповідати двом умовам. Вони повинні належати до сукупності показників, що описують його структуру через вищезазначені функціональні компоненти (підсистеми), а також бути частиною ширшої системи, що використовується для оцінки фінансової діяльності підприємства. Це впливає з їхнього призначення: вони показують поточний стан фінансової безпеки та повністю спираються на показники фінансової діяльності [43, с. 35].

Показники, обрані для оцінки фінансових результатів компанії, повинні відповідати таким вимогам:

- залишатися легкими для розрахунку та інтерпретації. Кожен показник повинен знаходитися в діапазоні від 0, що означає відсутність фінансової безпеки, до 1, що представляє найвищий рівень, при цьому значення визначаються спеціально розробленими математичними формулами;
- повинні бути суттєвими та змістовними;
- спиратися на поточні бухгалтерські та статистичні звіти, а також будь-які операційні записи, що ведуться в організації;
- надавати своєчасну інформацію, щоб організація могла належним чином реагувати на свій фінансовий стан безпеки;
- описати фінансову безпеку підприємства як у його поточному стані, так і в його змінах з часом;
- повністю охопити фінансові операції підприємства, представивши чітку картину його діяльності в цілому;
- зокрема, ті, що використовуються для планування, обліку та аналізу

фінансових операцій підприємства.

Відповідно до цих вимог, фінансову безпеку підприємства оцінювали за допомогою показників, представлених у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Система індикаторів фінансової безпеки підприємства

Показник	Нормативне значення	Призначення
індикатори фінансової стійкості		
коефіцієнт автономії	$K_{фа} > 0,5$	Показує питому вагу власного капіталу підприємства у загальній вартості коштів інвестованих у його діяльність
коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів (фін. ризику)	$K_{фр} < 0,5$ Критичне значення $K_{фр} = 1$	Показує скільки одиниць власних коштів підприємства припадає на одиницю його зобов'язань
коефіцієнт фінансової стійкості	$0,5 < K_{фс} < 0,9$	Показує яка частина активів підприємства забезпечена стійкими (довготерміновими) джерелами фінансування
коефіцієнт маневреності власного капіталу	$0,1 < K_{м} < 0,5$	Показує яка частина власного оборотного капіталу знаходиться в обороті, а яка капіталізована в необоротних активах
коефіцієнт співвідношення мобільних і іммобілізованих коштів (коефіцієнт структури капіталу)	Зростання в динаміці	Показує скільки гривень оборотних активів припадає на кожну гривню вкладену в необоротні активи підприємства
індикатори платоспроможності		
коефіцієнт абсолютної ліквідності	$0,2 < K_{ал} = 0,5$	Характеризує готовність підприємства негайно погасити свою короткотермінову заборгованість
коефіцієнт швидкої ліквідності (проміжний коефіцієнт ліквідності)	$0,6 < K_{шл} = 0,8$	Характеризує яка частина ліквідних оборотних активів припадає на кожну гривню короткотермінових зобов'язань Якщо більшу частину у складі ліквідних оборотних активів становить дебіторська заборгованість, то $K_{шл} > 1,5$
коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	$K_{пл} > 2,0$	характеризує достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань підприємства протягом звітного періоду
індикатори ділової активності		
коефіцієнт загальної оборотності капіталу (ресурсовіддача)	Зростання в динаміці	Показує скільки гривень виручки від реалізації припадає на одну гривню коштів інвестованих в активи підприємства і характеризує швидкість обороту усього капіталу підприємства
коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних активів (оборотності запасів)	Зростання в динаміці	Показує скільки разів інвестовані у матеріальні оборотні активи кошти покриваються у собі вартості реалізованої продукції
період обороту запасів	Зменшення в динаміці	Показує тривалість періоду, протягом якого запаси трансформуються в грошові кошти
коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Зростання в динаміці	Показує у скільки разів собівартість реалізації перевищує середньорічну вартість кредиторської заборгованості і характеризує кількість оборотів кредиторської заборгованості за період
період повернення кредиторської заборгованості	Зменшення в динаміці	Показує тривалість періоду, протягом якого здійснюється погашення товарної кредиторської заборгованості
коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Зростання в динаміці	Показує у скільки разів виручка від реалізації перевищує середньорічну вартість дебіторської заборгованості і характеризує кількість оборотів грошових коштів інвестованих в дебіторську заборгованість
період повернення дебіторської заборгованості	Зменшення в динаміці	Показує тривалість періоду, протягом якого здійснюється погашення дебіторської заборгованості

Індикатори було обрано виходячи з припущення, що фінансова безпека підприємства безпосередньо залежить від наявних у нього фінансових ресурсів. До цих ресурсів належать основний та оборотний капітал, кредити, отримані під гарантії підприємства або держави, інвестиції та пряме бюджетне фінансування державних та муніципальних підприємств. Разом ці показники надають інформацію, необхідну для постійного моніторингу фінансового стану підприємства, вимірювання рівня його фінансової безпеки та виявлення факторів, що зумовлюють зміни цього стану. Таким чином, вони формують вхідні дані для управління системою фінансової безпеки.

Тепер розглянемо фінансову безпеку ТОВ «КІССОН». Відповідні дані наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Система індикаторів фінансової безпеки підприємства за 2020-2022 рр.

Показник	Граничне значення	2020	2021	2022
індикатори фінансової стійкості				
коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$	0,5425	0,6179	0,7019
коефіцієнт фінансового ризику	$\leq 0,5$	0,8433	0,6184	0,4247
коефіцієнт фінансової стійкості	0,5–0,9	0,7312	0,7602	0,8116
коефіцієнт маневреності ВК	0,1–0,5	0,2870	0,3092	0,3047
коефіцієнт структури капіталу	$\geq 0,2$	0,3478	0,2303	0,1562
індикатори платоспроможності				
коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2–0,5	0,3510	0,3390	0,3783
коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,6$	1,3861	1,4068	1,6112
коефіцієнт поточної ліквідності	≥ 2	2,2812	2,3901	2,7171
індикатори ділової активності				
коефіцієнт оборотності капіталу	≥ 1	2,1366	1,6595	1,0272
коефіцієнт оборотності запасів	≥ 6	5,8333	4,9541	3,7500
період обороту запасів, дні	≤ 60 днів	61,71	72,67	96,00
коефіцієнт оборотності КЗ	$\leq$ оборотності ДЗ	6,8248	5,9360	4,9080
період повернення КЗ, дні	$\geq$ періоду ДЗ	52,75	60,65	73,35
коефіцієнт оборотності ДЗ	≥ 6	7,7538	6,2310	4,1766
період повернення ДЗ, дні	≤ 60 днів	46,43	57,78	86,20

За даними таблиці 2.9, фінансова безпека ТОВ «КИССОН» у 2020–2022 роках характеризувалася достатніми показниками ліквідності та переважанням власних джерел фінансування. Водночас частина індикаторів боргового навантаження й оборотності не відповідала прийнятим у таблиці граничним значенням. Тому оцінювання фінансової безпеки потребує врахування результатів за кожною групою показників.

У 2020 році чотири з п'яти індикаторів фінансової стійкості відповідали встановленим орієнтирам. Коефіцієнт автономії становив 0,5425, фінансової стійкості – 0,7312, маневреності власного капіталу – 0,2870, структури капіталу – 0,3478. Власні оборотні кошти були додатними та становили 3 300 тис. грн. Водночас коефіцієнт фінансового ризику дорівнював 0,8433 і перевищував граничне значення 0,5, що вказує на підвищене співвідношення зобов'язань і власного капіталу за цим критерієм.

Усі три індикатори платоспроможності у 2020 році відповідали орієнтирам таблиці: абсолютна ліквідність становила 0,3510, швидка – 1,3861, поточна – 2,2812. Отже, розрахунки не підтверджують порушення ліквідності за зазначеними коефіцієнтами. Серед семи індикаторів ділової активності п'ять відповідали граничним значенням. Винятками були оборотність запасів – 5,8333 за орієнтира не менше 6 – та період їх обороту – 61,71 дня за орієнтира не більше 60 днів. Загалом установленим критеріям відповідали 12 із 15 показників.

У 2021 році кількість показників, які відповідали орієнтирам, залишилася незмінною – 12 із 15. Коефіцієнт фінансового ризику знизився до 0,6184, проте все ще перевищував значення 0,5. Усі показники ліквідності відповідали прийнятим критеріям. Водночас оборотність запасів зменшилася до 4,9541, а період їх обороту зріс до 72,67 дня. Отже, незмінна кількість позитивних результатів не означала відсутності погіршення: швидкість обороту запасів, дебіторської заборгованості та інших ресурсів знижувалася.

У 2022 році коефіцієнт фінансового ризику скоротився до 0,4247 та відповідав установленому орієнтиру. Коефіцієнти автономії, фінансової стійкості й маневреності власного капіталу також залишалися в межах прийнятих критеріїв.

Однак коефіцієнт структури капіталу, визначений як відношення довгострокових зобов'язань до власного капіталу, становив 0,1562 і був нижчим за орієнтир 0,2. Формально це є невідповідністю критерію таблиці, хоча зменшення частки довгострокових зобов'язань саме по собі не доводить погіршення фінансової безпеки.

Усі три показники ліквідності у 2022 році відповідали орієнтирам. Натомість серед індикаторів ділової активності лише коефіцієнт оборотності капіталу залишався в установлених межах і становив 1,0272. Оборотність запасів знизилася до 3,7500, а період їх обороту зріс до 96 днів. Оборотність дебіторської заборгованості становила 4,1766 за орієнтира не менше 6, період її повернення – 86,20 дня за орієнтира не більше 60 днів. Крім того, період обороту кредиторської заборгованості становив 73,35 дня та був коротшим за період обороту дебіторської заборгованості. Таким чином, у 2022 році встановленим критеріям відповідали 8 із 15 показників.

Для узагальнення результатів визначимо частку індикаторів, які відповідають граничним значенням таблиці 2.9, у загальній кількості показників:

$$2020 \text{ рік: } 12 / 15 \times 100\% = 80,00\%.$$

$$2021 \text{ рік: } 12 / 15 \times 100\% = 80,00\%.$$

$$2022 \text{ рік: } 8 / 15 \times 100\% = 53,33\%.$$

За весь період частка відповідних результатів становить:

$$(12 + 12 + 8) / (15 \times 3) \times 100\% = 71,11\%.$$

Отримані значення характеризують частку виконаних критеріїв у межах обраної системи оцінювання. Вони не є самостійною кількісною мірою фінансової безпеки, оскільки всі індикатори мають однакову вагу, а деякі з них

взаємопов'язані: коефіцієнт оборотності та відповідний період обороту відображають одну й ту саму характеристику. Без окремо обґрунтованої шкали перевищення 50% не дає достатніх підстав для визначення рівня безпеки як «вищого за середній».

Отже, у 2020–2021 роках більшість індикаторів відповідала прийнятим орієнтирам, а у 2022 році частка таких показників знизилася на 26,67 відсоткового пункту. Основне погіршення стосувалося ділової активності, тоді як ліквідність і структура фінансування залишалися відносно сприятливими. З урахуванням збитковості у 2022 році керівництву необхідно приділити увагу відновленню прибутковості, прискоренню обороту запасів і дебіторської заборгованості, а також узгодженню строків надходження коштів із платежами кредиторам.

Для поглиблення оцінки доцільно використати факторний аналіз за моделлю DuPont, який дає змогу визначити внесок рентабельності реалізації, ресурсовіддачі та фінансової залежності у зміну рентабельності власного капіталу. Кореляційно-регресійний аналіз потребує ширшої інформаційної бази: чотирьохрічних спостережень недостатньо для надійного оцінювання багатofакторних залежностей. Тому його застосування слід передбачати після накопичення більшої кількості зіставних даних, наприклад, квартальних показників за триваліший період.

Висновки до другого розділу

У другому розділі проведено аналіз фінансової діяльності ТОВ «КИССОН» за 2019–2022 роки на основі прийнятої розрахункової моделі. За допомогою вертикального та горизонтального аналізу досліджено структуру й динаміку джерел формування фінансових ресурсів та напрямів їх використання. Визначено абсолютні й відносні зміни активів, власного капіталу та зобов'язань, а також оцінено рентабельність, ліквідність, фінансову стійкість, ділову активність і відповідність індикаторів фінансової безпеки встановленим у роботі орієнтирам.

Основним джерелом фінансування підприємства протягом досліджуваного періоду був власний капітал. Його частка в балансі становила 59,39% у 2019 році, 54,25% у 2020 році, 61,79% у 2021 році та 70,19% у 2022 році. Власний капітал формувався за рахунок статутного капіталу та нерозподіленого прибутку. Загальна вартість активів зросла з 8 756 тис. грн у 2019 році до 18 236 тис. грн у 2022 році, однак після досягнення максимального значення у 2021 році скоротилася на 25,87%. У структурі майна переважали оборотні активи, частка яких у 2022 році становила 51,20%.

Аналіз рентабельності виявив погіршення фінансових результатів. Серед 2020–2022 років найвищою прибутковість була у 2020 році, коли чистий прибуток становив 6 300 тис. грн. У 2021 році він зменшився до 3 700 тис. грн, а у 2022 році підприємство отримало чистий збиток у розмірі 2 400 тис. грн. Рентабельність активів у 2022 році становила –13,16%, власного капіталу – –18,75%, чиста рентабельність реалізації – –10,91%. Отже, головною негативною зміною став перехід до збиткової діяльності.

Водночас показники поточної, швидкої й абсолютної ліквідності протягом усього періоду відповідали орієнтирам, прийнятим у роботі. У 2022 році вони становили відповідно 2,72, 1,61 та 0,38. Власні оборотні кошти залишалися додатними: їх величина зросла з 1 700 тис. грн у 2019 році до 4 700 тис. грн у 2021 році, після чого скоротилася до 3 900 тис. грн у 2022 році. Таким чином, власний капітал перевищував необоротні активи та частково фінансував оборотні ресурси. Розрахунки не підтверджують загального порушення ліквідності за цими показниками, проте своєчасність погашення боргів також залежить від фактичного надходження коштів.

Оцінювання фінансової стійкості показало зниження відносного боргового навантаження у 2021–2022 роках. У 2022 році коефіцієнт автономії досяг 0,7019, а коефіцієнт фінансового ризику зменшився до 0,4247. Коефіцієнт маневреності власного капіталу залишався додатним протягом усього періоду. Проте покращення структури фінансування у 2022 році супроводжувалося скороченням абсолютної величини власного капіталу через збиток. Тому ці результати не дають

достатніх підстав для безумовного висновку про стабільність або високу інвестиційну привабливість підприємства.

Аналіз ділової активності виявив послідовне уповільнення оборотності ресурсів у 2020–2022 роках. Коефіцієнт оборотності активів знизився з 2,1366 до 1,0272, оборотних активів – з 3,5061 до 1,8775, запасів – з 5,8333 до 3,7500. Період обороту запасів збільшився з 61,71 до 96,00 дня, дебіторської заборгованості – з 46,43 до 86,20 дня. У 2022 році період обороту дебіторської заборгованості перевищував період обороту кредиторської на 12,85 дня, що вказує на потенційну часову неузгодженість надходжень і платежів. Водночас встановлення фактів прострочення потребує окремого аналізу договірних строків та складу заборгованості.

Система індикаторів фінансової безпеки охоплювала 15 показників фінансової стійкості, платоспроможності та ділової активності. У 2020 і 2021 роках установленим критеріям відповідали по 12 показників, або 80,00%, а у 2022 році – 8 показників, або 53,33%. За весь період частка відповідних результатів становила 71,11%. Ці значення характеризують виконання критеріїв обраної системи, а не самостійний вимір рівня фінансової безпеки. Зниження частки відповідних показників у 2022 році насамперед пов'язане з погіршенням оборотності запасів і дебіторської заборгованості.

Отже, сильними сторонами ТОВ «КИССОН» за результатами розрахунків є переважання власного капіталу, достатні показники ліквідності та зменшення відносного боргового навантаження наприкінці періоду. Основними проблемами є збитковість, скорочення ресурсної бази й уповільнення оборотності. Пріоритетними напрямками управління мають стати відновлення прибутковості, контроль витрат, оптимізація запасів, удосконалення роботи з дебіторами та планування грошових потоків. Для уточнення причин зміни рентабельності власного капіталу доцільно використати факторний аналіз за моделлю DuPont.

3 Удосконалення системи управління фінансової безпеки підприємства

3.1 Використання факторного аналізу для визначення шляхів поліпшення управління фінансовою безпекою підприємства

У ринковій економіці кожне підприємство прагне стабільного зростання. Досягнення цієї мети значною мірою залежить від того, наскільки добре воно керує своїм фінансовим станом. Зміцнення системи фінансової безпеки є одним із практичних способів захисту прибутковості та стабільності.

Факторний аналіз визначає, які елементи найбільше впливають на управління фінансовою безпекою підприємства. Він особливо корисний на нестабільному ринку, де необхідне своєчасне реагування на зміни в діяльності компанії.

Факторний аналіз систематично досліджує, як різні фактори впливають на значення показника ефективності.

В основу застосування даної моделі закладена наступна жорстко детермінована трьохфакторна залежність:

$$R_{BK} = \frac{ЧП}{B} \cdot \frac{B}{A} \cdot \frac{A}{BK} = R_{пр} \cdot P \cdot K_{фз}, \quad (3.1)$$

де R_{BK} – рентабельність власного капіталу підприємства;

ЧП – чистий прибуток;

B – виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

A – сума активів;

BK – сума власного капіталу.

$R_{пр}$ - коефіцієнт чистої рентабельності продаж;

P - ресурсовіддача;

$K_{фз}$ - коефіцієнт фінансової залежності.

Фінансовий стан підприємства значною мірою визначає, наскільки надійними є його фінанси. Рентабельність власного капіталу є основним показником, що використовується для оцінки ефективності його фінансово-господарської діяльності. Серед доступних підходів до аналізу прибутковості факторна модель Дюпона є найбільш широко використовуваною. Вона розбиває рентабельність власного капіталу на фактори, що впливають на неї, і показує, наскільки сильно кожен з них впливає на результати підприємства. Тому для аналізу потрібна факторна модель коефіцієнта рентабельності власного капіталу. модель представлена у схематичному вигляді на рисунку 3.1

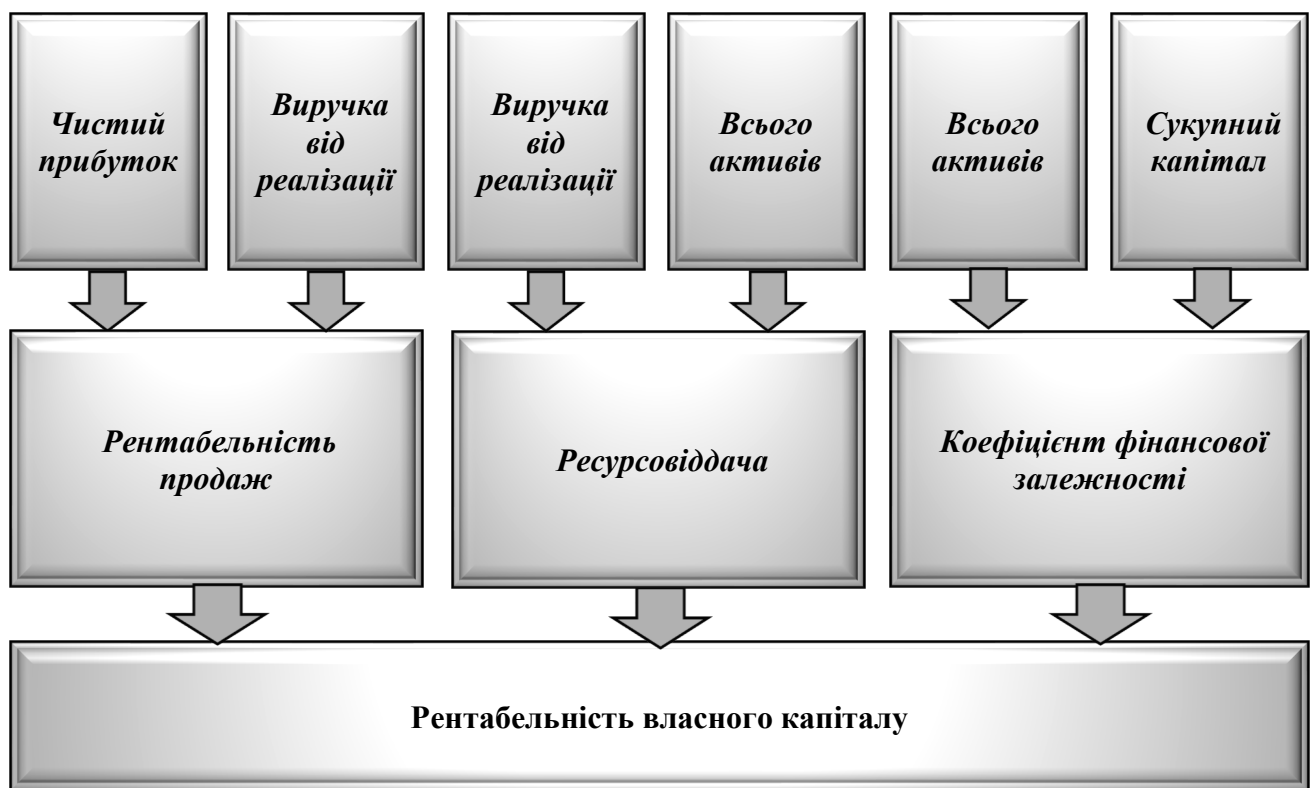

Рисунок 3.1 – Факторна модель рентабельності власного капіталу
фірми «DuPont»

Модель вказує на три чинники рентабельності власного капіталу: наскільки прибутково компанія продає, як вона розподіляє свої ресурси та як фінансується її діяльність, що відображається в коефіцієнті фінансової залежності.

З точки зору управління, ці фактори мають значення, оскільки разом вони описують фінансово-економічну діяльність підприємства як у статичних, так і в мінливих термінах. Вони також безпосередньо відповідають його бухгалтерським

звітам: перший відображає «Звіт про фінансові результати», тоді як другий і третій представляють активи та зобов'язання відповідно «Балансу».

У таблиці 3.1 представлені показники, розраховані на основі фінансової звітності ТОВ «КИССОН».

Таблиця 3.1 – Показники факторної моделі «Du Pont» ТОВ «КИССОН» в 2019-2022 рр

Показник	Значення показника			
	2019	2020	2021	2022
рентабельність продаж (Рпр)	0,213333	0,196875	0,097368	-0,109091
ресурсовіддача (Р)	1,713111	1,509576	1,544778	1,206405
коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)	1,683846	1,843304	1,618355	1,424688
рентабельність власного капіталу (Рвк)	0,615385	0,547826	0,243421	-0,187500

Протягом 2019–2022 років рентабельність власного капіталу ТОВ «КИССОН» знизилася з 0,615385 до –0,187500, тобто з 61,54% до –18,75%. Загальне зменшення становило 80,29 відсоткового пункта. За моделлю DuPont цей показник визначається добутком чистої рентабельності продажів, ресурсовіддачі та коефіцієнта фінансової залежності.

За досліджуваний період чиста рентабельність продажів знизилася з 0,213333 до –0,109091, що свідчить про перехід від чистого прибутку до збитку. Ресурсовіддача, розрахована як відношення чистого доходу до активів на кінець року, скоротилася з 1,7131 до 1,2064. Коефіцієнт фінансової залежності змінювався нерівномірно: після зростання з 1,6838 у 2019 році до 1,8433 у 2020 році він знизився до 1,6184 у 2021 році та до 1,4247 у 2022 році. Динаміку цих показників представлено на рисунку 3.2.

Для визначення внеску кожного чинника у зміну рентабельності власного капіталу застосовано метод ланцюгових підстановок. Розрахунки виконано окремо для 2020, 2021 та 2022 років порівняно з попереднім роком. Фактори послідовно замінені в такому порядку: чиста рентабельність продажів, віддача ресурсів, коефіцієнт фінансової залежності. Різниця між результатами послідовних підстановок характеризує вплив відповідного чинника, а сума отриманих впливів дорівнює загальній річній зміні рентабельності власного капіталу. Результати

факторного аналізу наведено в таблиці 3.2.

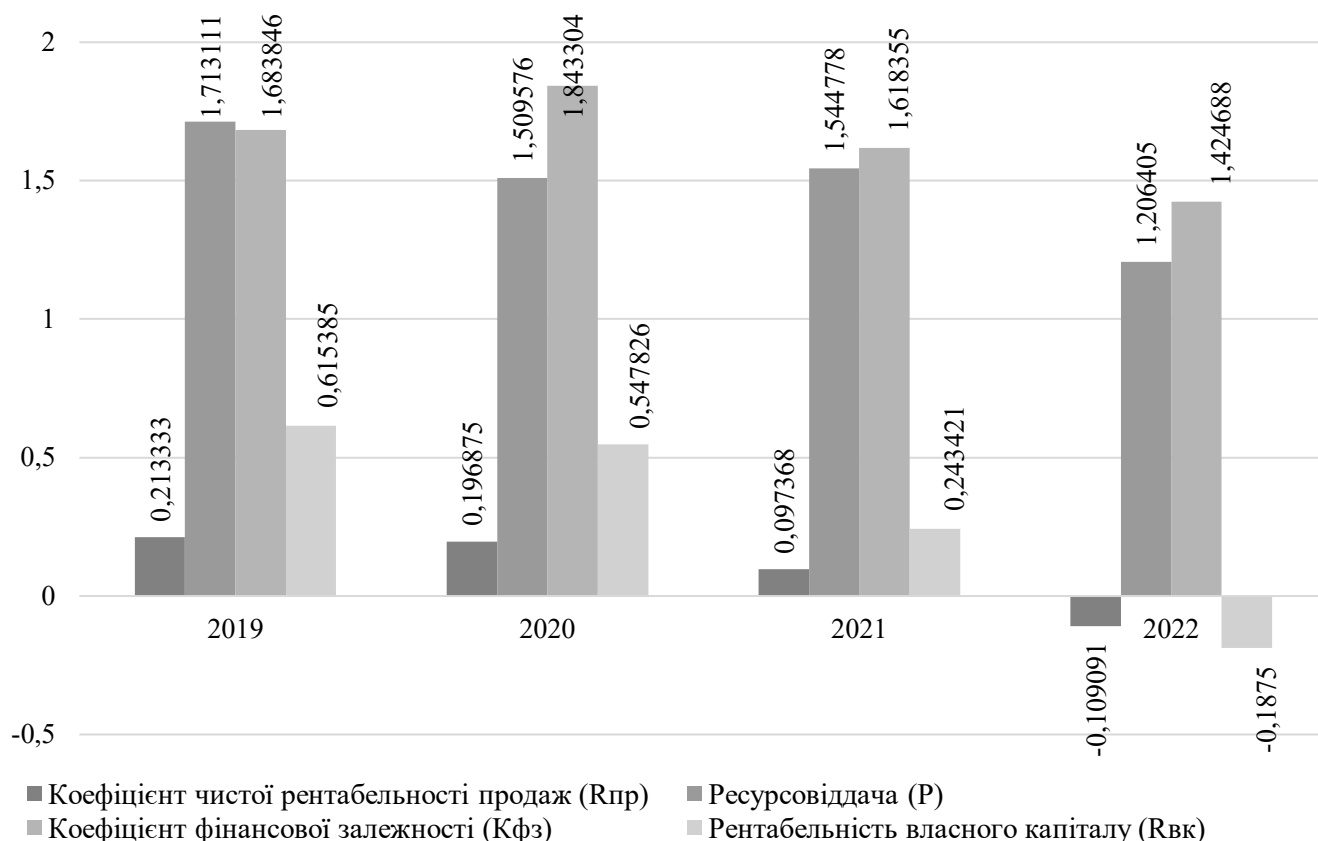

Рисунок 3.2 – Динаміка показників факторної моделі «Du Pont»
в 2019-2022 рр ТОВ «КИССОН»

Згідно з методом ланцюгових підстановок, загальна зміна рентабельності власного капіталу визначається за формулою:

$$\Delta R_{BK} = R_{BK}^1 - R_{BK}^0 \quad (3.2)$$

Де індекси «1» й «0» вказують на значення показників у звітному та попередньому періоді.

Вплив на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу, зміни показника чистої рентабельності продажів ($\Delta R_{BK}(R_{пр})$) визначається за формулою:

$$\Delta R_{BK}(R_{пр}) = R_{пр}^1 P^0 K_{фз}^0 - R_{пр}^0 P^0 K_{фз}^0 \quad (3.3)$$

Зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок зміни показника ресурсовіддачі ($\Delta R_{BK}(P)$) визначаємо за формулою:

$$\Delta RBK(P) = R_{пр1} P_1 K_{фз0} - R_{пр1} P_0 K_{фз0} \quad (3.4)$$

Зміна коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта фінансової залежності ($\Delta RBK(K_{фз})$) визначається за формулою:

$$\Delta RBK(K_{фз}) = R_{пр1} P_1 K_{фз1} - R_{пр1} P_1 K_{фз0} \quad (3.5)$$

Додавши значення зміни коефіцієнта рентабельності власного капіталу, за рахунок окремих факторів – рентабельності продажів, ресурсовіддачі та коефіцієнта фінансової залежності, отримуємо загальну зміну значення коефіцієнта:

$$\Delta RBK = \Delta RBK(R_{пр}) + \Delta RBK(P) + \Delta RBK(K_{фз}) \quad (3.6)$$

Використовуючи наведені вище формули, визначено ступінь впливу окремого чинника на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу ТОВ «КИССОН». Це дозволить в подальшому використовувати отримані результати в процесі прогнозування фінансових показників загалом та власного капіталу зокрема. Слід зазначити, що розмір власного капіталу суттєво впливає на рівень фінансової безпеки підприємства, оскільки від наявності власних фінансових ресурсів залежить ступінь захищеності фінансових інтересів власників.

Результати факторного аналізу представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Вплив факторних показників моделі «Du Pont» на динаміку рентабельності власного капіталу ТОВ «КИССОН» у 2020-2022 рр.

Фактор	Значення впливу фактору			Значення впливу у % до загальної зміни		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
зміна коефіцієнту чистої рентабельності продаж	-0,047476	-0,276888	-0,516148	70,27	90,96	119,78
зміна ресурсовіддачі	-0,067473	0,006318	0,059739	99,87	-2,08	-13,86
зміна коефіцієнту фінансової залежності	0,047391	-0,033835	0,025488	-70,15	11,12	-5,91
загальна зміна	-0,067559	-0,304405	-0,430921	100,00	100,00	100,00

У 2020 році рентабельність власного капіталу ТОВ «КИССОН» знизилася з

0,615385 до 0,547826. Загальна зміна становила $-0,067559$, або $-6,76$ відсоткового пункту. За методом ланцюгових підстановок вплив окремих факторів був таким:

- зниження чистої рентабельності продажів із $0,213333$ до $0,196875$ зумовило зменшення рентабельності власного капіталу на $0,047476$, або на $4,75$ відсоткового пункту;

- зменшення ресурсовіддачі з $1,713111$ до $1,509576$ спричинило зниження рентабельності власного капіталу на $0,067473$, або на $6,75$ відсоткового пункту;

- зростання коефіцієнта фінансової залежності з $1,683846$ до $1,843304$ підвищило рентабельність власного капіталу на $0,047391$, або на $4,74$ відсоткового пункту, частково компенсувавши негативний вплив попередніх факторів.

Отже, найбільший негативний внесок у зміну рентабельності власного капіталу у 2020 році мало зниження ресурсомісткості. Зростання фінансової залежності частково підтримало значення ROE в межах моделі DuPont, проте водночас відображало збільшення зобов'язань відносно власного капіталу.

За даними таблиці 3.2, у 2020 році найбільший негативний вплив на зміну рентабельності власного капіталу ТОВ «КИССОН» мало зменшення ресурсомісткості. Його внесок становив $99,87\%$ загальної зміни показника. Зниження чистої рентабельності продажів також погіршило результат і становило $70,27\%$ від загальної зміни. Натомість зростання коефіцієнта фінансової залежності частково компенсувало ці негативні впливи, тому його частка в загальній зміні становила $-70,15\%$. Від'ємний знак у цьому випадку означає, що фактор діяв у напрямі, протилежному загальному зниженню ROE. Незначне відхилення суми наведених часток від 100% пояснюється округленням.

У 2021 році рентабельність власного капіталу знизилася з $0,547826$ до $0,243421$. Загальна зміна становила $-0,304405$, або $-30,44$ відсоткового пункту. Основною причиною було падіння чистої рентабельності продажів із $0,196875$ до $0,097368$. Вплив цього фактора становив $-0,276888$, або $90,96\%$ загальної зміни. Зростання ресурсної віддачі з $1,509576$ до $1,544778$ мало позитивний вплив у розмірі $0,006318$, частково компенсуючи зниження ROE; його частка становила $-2,08\%$. Зменшення коефіцієнта фінансової залежності з $1,843304$ до $1,618355$

знизило ROE на 0,033835, що становило 11,12% від загальної зміни. Водночас зниження фінансової залежності означало зменшення відносного боргового навантаження.

У 2022 році рентабельність власного капіталу продовжила знижуватися: з 0,243421 до -0,187500. Загальна зміна становила -0,430921, або -43,09 відсоткового пункта. Вплив факторів розподілився таким чином:

- падіння чистої рентабельності продажів із 0,097368 до -0,109091 знизило ROE на 0,516148; внесок цього фактора становив 119,78% загальної зміни;
- зменшення ресурсовіддачі з 1,544778 до 1,206405 мало розрахунковий позитивний вплив на ROE у розмірі 0,059739, або -13,86% загальної зміни;
- зниження коефіцієнта фінансової залежності з 1,618355 до 1,424688 мало розрахунковий позитивний вплив у розмірі 0,025488, або -5,91% від загальної зміни.

Частка впливу рентабельності продажів перевищує 100%, оскільки негативний внесок цього фактора частково компенсували інші фактори. Позитивний знак впливу зменшення ресурсомісткості у 2022 році пояснюється від'ємною чистою рентабельністю продажів у послідовності ланцюгових підстановок. Він не означає підвищення ефективності використання активів. Аналогічно зменшення фінансової залежності за від'ємної маржі послабило від'ємний результат моделі, одночасно відображаючи зниження боргового навантаження. Сума округлених часток впливу може незначно відрізнятися від 100%.

Отже, у 2020 році найбільший негативний внесок у зміну рентабельності власного капіталу мало зниження ресурсомісткості, а у 2021–2022 роках – падіння чистої рентабельності продажів. Таким чином, результати аналізу визначають відновлення прибутковості реалізації як пріоритетний напрям покращення фінансових результатів підприємства. Паралельно необхідно підвищувати ефективність використання активів і підтримувати обґрунтовану структуру фінансування.

Механічне збільшення всіх складових моделі DuPont не є доцільним: зростання фінансової залежності може підвищувати ROE за прибуткової діяльності, але водночас посилювати борговий ризик. Управлінські рішення слід оцінювати за їхнім впливом на прибутковість, грошові потоки та здатність обслуговувати зобов'язання. Рентабельність власного капіталу є важливою характеристикою фінансового стану, проте рівень фінансової безпеки визначається сукупністю показників.

3.2 Узагальнення заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємства

Підприємство повинно зміцнювати свою фінансову безпеку, щоб продовжувати ефективно працювати та протистояти кризам.

Фінансова безпека компанії залежить від взаємопов'язаних діагностичних, практичних та контрольних заходів, які покращують використання фінансових ресурсів, підтримують відповідні стандарти та зменшують ризики, що виникають всередині та зовні підприємства.

Підприємство досягає задовільного рівня фінансової безпеки лише тоді, коли його фінансово-економічна політика є обґрунтованою та скоординованою. Не може бути єдиного оптимального орієнтира для кожного підприємства в державі. Відповідний рівень залежить від структури власності компанії, її розміру, виду фінансово-економічної діяльності, конкурентного середовища та здатності конкурувати. Тому кожне підприємство повинно визначити свій власний оптимальний рівень фінансової безпеки.

Кілька функцій допомагають зміцнити фінансову безпеку підприємства. Кожен бізнес, незалежно від його конкретних обставин, повинен їх підтримувати. До них належать:

- виявлення можливих проблемних ситуацій вимагає пошуку слабких місць

у діяльності, а потім оцінки їх причин та серйозності наслідків;

- вирішення цих ситуацій передбачає застосування відповідних заходів впливу разом із методами усунення проблеми;

- управління: широкий огляд ефективності заходів, а також аналіз поточного стану проблеми;

- Фінансовий менеджмент має забезпечити максимально ефективне використання організацією своїх фінансових ресурсів та можливостей. Це вимагає відповідних фінансових інструментів та методів управління.

Коли компанії виконують ці функції, вони можуть відстежувати та контролювати, як загрози впливають на результати їхньої господарської діяльності.

Інтеграція систем фінансової безпеки у фінансово-економічну структуру підприємства дозволяє постійно контролювати ризики та реагувати своєчасними, обґрунтованими рішеннями.

Фінансова безпека значною мірою залежить від раннього виявлення проблем у фінансово-економічних операціях компанії та оцінки серйозності ризиків. Це вимагає своєчасної та достовірної інформації. Тому компанії повинні:

- огляд внутрішніх та зовнішніх умов компанії, а також процесів, що в ній відбуваються;

- визначення кризових факторів, що оточують компанію, та її основних ризиків;

- оцінка ймовірності виникнення кризових ситуацій;

- аналіз даних для виявлення проблемних зон у діяльності компанії;

- оцінка фінансово-економічних показників компанії.

Ці кроки допомагають компаніям уникати криз та оцінювати, наскільки добре йдуть їхні фінансово-економічні операції.

Далі ми розглянемо шляхи зміцнення фінансової безпеки ТОВ «КІССОН». Аналіз рентабельності власного капіталу показує, що фактори, що впливають на неї, часто змінюються, що ускладнює управління показником. Тому компанія не може надійно підвищити рентабельність власного капіталу просто шляхом покращення рентабельності чистого обсягу продажів, ефективності використання

ресурсів або фінансової залежності.

Норма прибутку значною мірою залежить як від доходів, так і від витрат, тому збільшення заробітку при одночасному скороченні непотрібних витрат може її покращити.

Для підприємства прибуток досягає свого максимуму, коли додаткові витрати на виробництво та продаж ще однієї одиниці продукції відповідають її ринковій вартості. За умов вільної конкуренції ця умова означає, що дохід дорівнює ринковій вартості.

Прибуток може зростати за рахунок збільшення виробництва та продажу готової продукції, зниження виробничих витрат та покращення якості продукції.

Щоб збільшити прибуток, компанія повинна дотримуватися кожного контракту під час виконання своєї роботи та шукати клієнтів, яким потрібні високопопитні, авторитетні послуги.

- впровадження широкої, ефективної політики навчання персоналу – інвестиції в людський капітал;
- покращити показники продажів підприємства шляхом пришвидшення оборотності оборотного капіталу, скорочення надлишкових запасів та швидшого переміщення готової продукції клієнтам;
- підвищити якість продукції, щоб підприємство могло ефективніше конкурувати та залучати клієнтів;
- збільшити обсяг виробництва, повніше використовуючи свої виробничі потужності;
- виконувати роботу на сучасному механізованому та автоматизованому обладнанні;
- виявити та усунути причини надмірних комерційних витрат;
- покращити рекламу та зробити окремі кампанії більш ефективними;
- прийняти цінову політику, яка відображає відмінності між групами покупців;
- покращити робочий клімат у команді, при цьому очікується, що з часом це призведе до підвищення продуктивності праці;

– підтримувати постійний контроль за тим, як зберігаються та транспортуються сировина та готова продукція [20, с. 144].

Ці пропозиції мають суттєво збільшити прибутки компанії. Більше уваги потрібно приділяти продажам та втратам продукції, оскільки клієнти вимагають більш індивідуальних пропозицій, а ринки стають менш однорідними. У багатьох випадках найпростіший шлях до збільшення прибутку — це скорочення виробничих витрат.

Кожна бізнес-діяльність споживає ресурси, а ці ресурси створюють витрати. На конкурентному ринку контроль витрат має значення, оскільки нижчі, добре керовані витрати дають компанії більше можливостей для збільшення продажів і прибутку без шкоди для обслуговування клієнтів.

Зниження витрат залежить від кількох практичних кроків: підвищення продуктивності праці, більш дбайливе використання сировини, палива, електроенергії та обладнання, а також скорочення невиробничих витрат і відходів. Система управління витратами також потребує вдосконалення. Збільшення товарообігу, краща структура продажів та ефективніше використання основних засобів ще більше знижують витрати.

- підвищення продуктивності праці;
- удосконалення методів торгівлі та виробництва;
- здійснення оперативного контролю за ефективним використанням матеріальних ресурсів.

Впровадження цих заходів щодо зниження витрат обігу має допомогти підприємству ефективніше використовувати свої резерви, покращити свої фінансово-економічні показники та зміцнити свою фінансову безпеку.

Кореляційно-регресійний аналіз показав, що фінансова безпека залежить від собівартості виробленої продукції, дебіторської та кредиторської заборгованості, а також від розміру власного капіталу. Відповідно, підприємство може покращити свою фінансову безпеку, зменшуючи виробничі витрати, дебіторську та кредиторську заборгованість при одночасному збільшенні власного капіталу.

Промислові товари коштують дорожче, коли їх виробництво коштує

дорожче. Отже, зниження виробничих витрат зменшує вартість їх виробництва.

Для зменшення дебіторської та кредиторської заборгованості компанії потрібен жорсткіший контроль над обома. Правильне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю також може запобігти невинуватим боргам. Основні заходи щодо скорочення зобов'язань підприємства включають:

- контроль за рухом коштів через розрахунки, причому швидша оборотність з часом свідчить про позитивну тенденцію;

- вибір потенційних покупців та встановлення умов оплати згідно з відповідними угодами та контрактами. Рішення має ґрунтуватися на практичних факторах, включаючи поточну платоспроможність клієнта, історію платежів, очікувану фінансову спроможність та фінансові та економічні ресурси підприємства;

- відвантаження товарів у кредит постійним покупцям;

- сортування кредиторської заборгованості за терміном погашення, включаючи щомісячну розбивку;

- постійний моніторинг безнадійної заборгованості для можливості формування необхідного резерву;

- Підтримуйте регулярний контакт з дебіторами для зменшення простроченої дебіторської заборгованості. Це може включати письмові повідомлення, телефонні дзвінки або передачу боргів іншим організаціям. Зменшення дебіторської заборгованості також допоможе підприємству знизити рівень кредиторської заборгованості;

- Регулярно переглядайте дебіторську та кредиторську заборгованість, а потім порівнюйте обидва показники з їх критичними порогоми;

- аналітичний облік має бути організований таким чином, щоб надавати інформацію про терміни платежів, прострочені суми, векселі та пов'язані з цим питання.

Ці рекомендації полегшують виявлення неприйнятної кредиторської та дебіторської заборгованості, правильний розрахунок бази оподаткування та управління розрахунками з бюджетом.

Власний капітал складається з статутного, додаткового та резервного капіталу, а також нерозподіленого прибутку. Оскільки прибуток може суттєво змінити загальну суму, власний капітал не слід розглядати як незалежний фактор.

Після оцінки кожного фактора було обрано фактори, які мають найбільший вплив на фінансову безпеку підприємства (Рисунок 3.3).

Підвищення рівня фінансової безпеки підприємства			
<i>Власний капітал, прибуток</i>	<i>Витрати</i> (в т.ч. собівартість)	<i>Дебіторська та кредиторська заборгованість</i>	<i>Інші фактори</i>
- підвищення ефективної діяльності зі збуту продукції. - покращення якості продукції, що випускається - збільшення обсягу виробництва шляхом більш повного використання виробничих потужностей підприємства - удосконалення рекламної діяльності - здійснення ефективної цінової політики - постійний контроль за умовами зберігання та транспортування сировини і готової продукції	- збільшення рівня продуктивності праці - економічне використання сировини, матеріалів, палива, електроенергії, обладнання - підвищення ефективності використання основних фондів - забезпечення зростання товарообігу та вдосконалення його структури - вдосконалення торгівельно-технологічного процесу	- контроль оборотності коштів у розрахунках - відбір потенційних покупців, спираючись на умови оплати, що передбачені в договорах і контрактах - ранжирування КЗ ДЗ за строками виникнення - контроль безнадійних боргів для утворення необхідного резерву - постійна праця з дебіторами для зменшення ДЗ	- загальні заходи мінімізації впливу загроз - аналіз стану внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства, а також процесів, що відбуваються в них - ідентифікація та ліквідація проблемних ситуацій в діяльності підприємства - оцінка ймовірності настання кризової ситуації - контроль за виконанням даних заходів - оптимізація фінансового механізму

Рисунок 3.3 – Заходи оптимізації факторів, що впливають на рівень фінансової безпеки підприємства

Ці заходи мають зміцнити фінансову безпеку підприємства, незалежно від його структури власності, ділової активності чи інших відмінних рис. Кращий контроль цих факторів допоможе виявити загрози на ранній стадії та запобігти кризам.

Підприємство може знизити виробничі витрати, використовуючи менше сировини, підвищуючи продуктивність праці та краще використовуючи свої основні засоби. За незмінного прибутку це зробить бізнес ефективнішим.

Власний капітал компанії складається зі статутного, додаткового та резервного капіталу, а також нерозподіленого прибутку. Оскільки збільшення власного капіталу відбувається за рахунок нерозподіленого прибутку, компанія повинна прагнути збільшення прибутку для підтримки стабільної фінансово-економічної діяльності та сприяння майбутньому розвитку.

Дебіторська та кредиторська заборгованість багато що розповідають про фінансову безпеку компанії. Керівництво повинно регулярно переглядати обидві ці дані, відстежувати баланс між ними та вирішувати проблеми на ранній стадії, щоб зміцнити фінанси компанії.

Після вивчення того, що впливає на фінансову безпеку компанії, впливає кілька практичних кроків. Керівництво повинно контролювати її внутрішні процеси, знаходити та виправляти слабкі місця, а також повністю використовувати виробничі потужності. Ретельний контроль сировини та інших ресурсів також має значення, як і вища продуктивність праці та краща якість продукції.

- проводити результативні заходи з продажу та реклами;
- сортувати кредиторську та дебіторську заборгованість за термінами погашення;
- контролювати безнадійну заборгованість та створювати необхідний резерв.

На рисунку 3.4 ці показники представлені у вигляді чіткої діаграми.

Ці заходи зміцнять фінансову безпеку підприємства, стабілізують його фінансово-економічну діяльність та краще захистять фінансові інтереси власників.

Отже, стабільна, стійка діяльність вимагає від підприємства збільшення надходжень грошових коштів та ефективнішого управління ними.

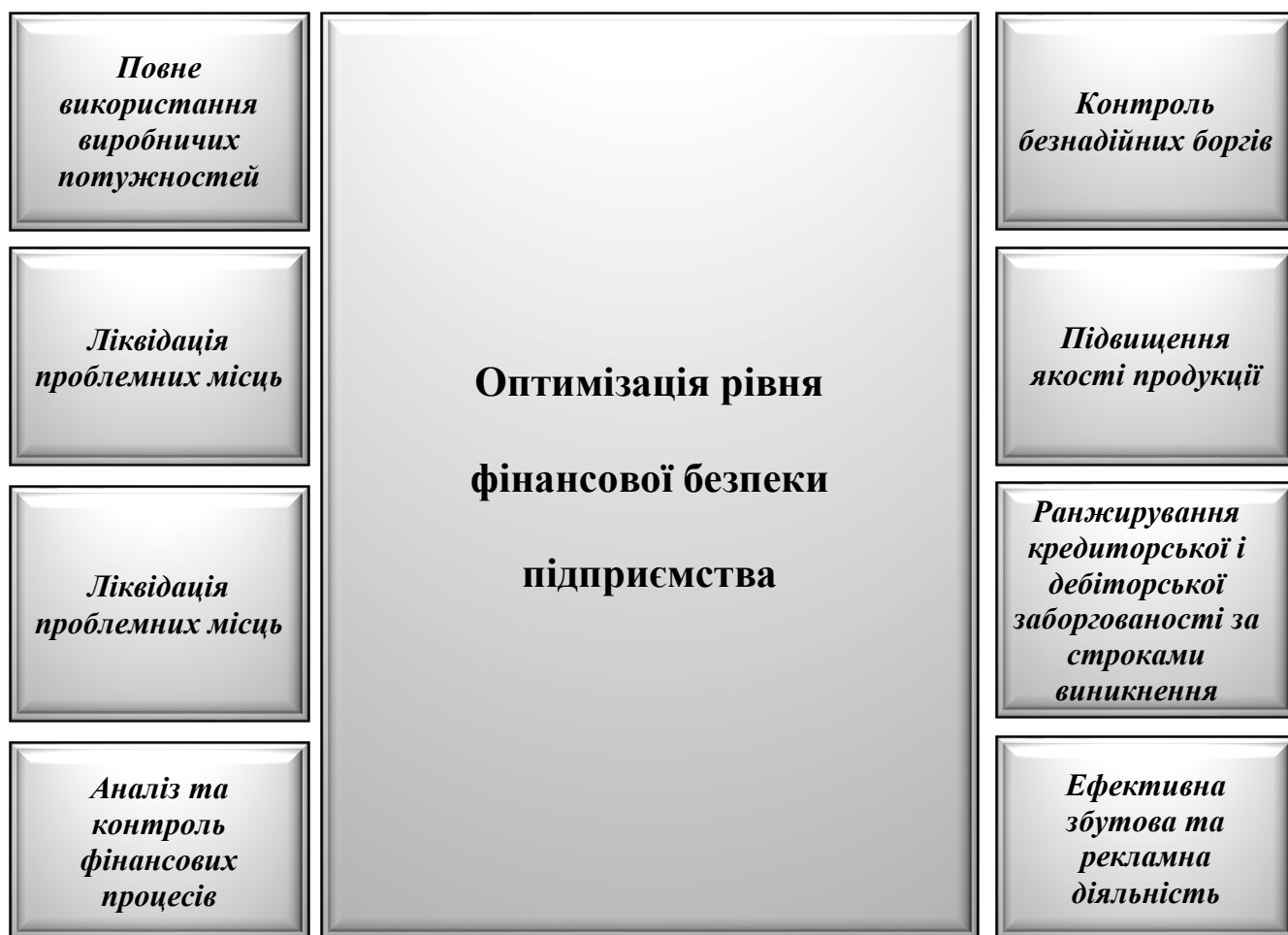

Рисунок 3.4 – Система заходів з підвищення рівня фінансової безпеки підприємства

Найважливішим фактором ефективності діяльності є добре налагоджена фінансова стратегія підприємства, яка дає можливість аналізувати економічні процеси, що відбуваються на підприємстві, і дає змогу вчасно виявляти та нейтралізувати різні види загроз, а значить – попереджувати проблемні місця в діяльності підприємства.

Висновки до третього розділу.

Факторний аналіз використовується для визначення ключових компонентів, що мають значний вплив на управління фінансовою безпекою підприємства. Його актуальність зумовлена необхідністю оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в діяльності підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища.

Фінансова стійкість підприємства тісно пов'язана з його фінансовим положенням. Ключовим критерієм успішності у фінансовій та господарській діяльності підприємства є рентабельність власного капіталу.

За результатами розрахунків протягом 2019–2022 років рентабельність власного капіталу ТОВ «КИССОН» знизилася з 0,615385 до –0,187500, тобто з 61,54% до –18,75%. Загальне зменшення становило 80,29 відсоткового пункта. За цей період чиста рентабельність продажів скоротилася з 0,213333 до –0,109091, ресурсовіддача – з 1,713111 до 1,206405, а коефіцієнт фінансової залежності після зростання у 2020 році знизився до 1,424688 у 2022 році.

Для визначення внеску окремих факторів у зміну рентабельності власного капіталу застосовано метод ланцюгових підстановок. Розрахунки виконано за 2020–2022 роки порівняно з відповідним попереднім роком у послідовності: чиста рентабельність продажів, ресурсовіддача, коефіцієнт фінансової залежності.

У 2020 році рентабельність власного капіталу зменшилася на 0,067559 або на 6,76 відсоткових пунктів. Зниження чистої рентабельності продажів спричинило зменшення ROE на 0,047476, а падіння ресурсовіддачі – на 0,067473. Натомість зростання коефіцієнта фінансової залежності підвищило розрахункове значення ROE на 0,047391, частково компенсуючи негативний вплив. Частки цих факторів у загальній зміні становили відповідно 70,27%, 99,87% та –70,15%. Отже, найбільший негативний внесок у 2020 році мало зниження ресурсовіддачі.

У 2021–2022 роках визначальним фактором погіршення ROE стало падіння чистої рентабельності продажів. Його внесок у загальну зміну становив 90,96% у

2021 році та 119,78% у 2022 році. Перевищення 100% пояснюється частковою компенсацією цього негативного впливу іншими факторами. У 2022 році позитивний розрахунковий вплив зниження ресурсовіддачі виник через від'ємну чисту рентабельність продажів у моделі ланцюгових підстановок і не означав покращення ефективності використання активів.

Таким чином, факторний аналіз дає змогу визначити пріоритетні напрями управління: відновлення прибутковості реалізації, підвищення ефективності використання активів та підтримання обґрунтованої структури капіталу. Механічне збільшення всіх складових моделі DuPont є недоцільним, оскільки зростання фінансової залежності може посилювати борговий ризик. Рішення щодо підвищення рентабельності власного капіталу необхідно узгоджувати з вимогами до ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Оцінка фінансової безпеки компанії означає вивчення факторів, які її формують. Оскільки ці фактори можуть впливати один на одного з різною силою, для вимірювання їхнього комбінованого та індивідуального впливу можна використовувати множинний кореляційний аналіз. Цей підхід показує, як фактори взаємодіють і як вони впливають на загальну фінансову безпеку компанії.

Аналіз визначив кілька шляхів зміцнення фінансової безпеки підприємства: ефективніше управління внутрішніми процесами, пошук та виправлення слабких місць, повне використання виробничих потужностей, зменшення витрат сировини та інших ресурсів, а також підвищення продуктивності праці.

- покращити якість продукції;
- проводити ефективніші кампанії з продажу та реклами;
- упорядкувати кредиторську та дебіторську заборгованість за термінами погашення;
- керувати проблемними кредитами для створення необхідних резервів.

Фінансова безпека компанії залежить від взаємопов'язаних діагностичних, управлінських та контрольних заходів. Разом ці заходи спрямовують використання її коштів, підтримують достатній рівень фінансових ресурсів та обмежують ризики, що виникають всередині та поза бізнесом.

Підприємство досягає належного рівня фінансової безпеки завдяки фінансово-економічній стратегії, що відповідає його власним обставинам. Жоден єдиний стандарт не може застосовуватися до кожного підприємства в країні. Відповідний рівень залежить від таких факторів, як структура власності, розмір компанії, специфіка бізнесу, фінансове середовище та конкурентна сила. Тому кожне підприємство потребує власної оцінки, а не універсального еталона.

Управління фінансовою безпекою допомагає окремим економічним суб'єктам успішно функціонувати та підтримує загальну стабільність країни.

Висновки

Для підприємств, що працюють в умовах поточного економічного тиску, покращення фінансових показників стало нагальним завданням. Фінансова діяльність забезпечує кошти, необхідні для щоденної діяльності та інвестицій, підтримує впровадження нових технологій, зміцнює конкурентоспроможність продукції та допомагає компанії залишатися стабільною.

Підприємство приймає фінансові рішення в умовах зростаючої зовнішньої невизначеності. Інтеграція ринку та ширші економічні зміни зробили умови більш нестабільними: конкуренція посилилася, життєві цикли продукції скоротилися, інфляція зросла, податкові та регуляторні правила залишаються нестабільними, довгострокові банківські кредити важче отримати, а фондовий ринок продовжує коливатися. Тому підприємствам необхідно швидко реагувати та коригувати свої фінансові рішення відповідно до зміни умов.

Ці труднощі, поряд із позитивними змінами, показують, чому підприємствам потрібна надійна фінансова стабільність. Їхній фінансовий стан впливає на економіку в цілому, тому підтримка його на стабільному рівні має значення.

У першому розділі розглядалося, як фінансову безпеку можна розуміти як економічну категорію. Існуючі дослідження представляють кілька поглядів на її економічне значення, але багато з них мають один спільний серйозний недолік: вони не пов'язують фінансову безпеку держави з безпекою інших учасників ринку. Подальше вивчення цих взаємозв'язків має уточнити визначальні риси фінансової безпеки та встановити основні критерії її оцінки.

У статті фінансова безпека підприємства розглядається як його здатність керувати поточними фінансово-економічними операціями, ефективно взаємодіяти із зовнішніми сторонами, обмежувати фінансові ризики та протистояти кризам, зберігаючи при цьому баланс і стабільність, необхідні для подальшого зростання та відновлення. Також розглядаються основні способи вимірювання цього стану, окреслюючи сильні та слабкі сторони кожного з них. Для підходу, що базується на показниках, у статті розглядаються відповідні показники та вибирається найбільш

підходящий набір для оцінки фінансової безпеки підприємства.

У дослідженні було визначено основні ознаки фінансової безпеки. Своєчасне реагування на них допомагає підприємствам адаптуватися до змінних умов та залишатися конкурентоспроможними. Це вимагає гнучких змін як у структурі бізнесу, так і в системі управління, зберігаючи водночас фінансову стабільність.

Дослідження механізмів фінансової стабільності показало, що їхня розробка та впровадження вимагають більше двох широких стратегічних напрямків. Кожен напрямок потребує чітких цілей, і підприємство повинно встановити політику, яка розширює його можливості діяти. Один напрямок повинен відображати поточні умови, визначати цілі підприємства та спрямовувати його стратегію розвитку. Інший має забезпечувати методи вивчення стратегій, прийнятих зовнішніми сторонами, зокрема державою чи конкурентами, які можуть обмежити зростання підприємства або завдати йому шкоди.

У другому розділі було проведено докладний аналіз фінансового стану ТОВ «КИССОН», базуючись на його фінансовій звітності. Це дозволило виявити як сильні, так і слабкі сторони його функціонування. Отже, сильними сторонами ТОВ «КИССОН» за результатами розрахунків є переважання власного капіталу, достатні показники ліквідності та зменшення відносного боргового навантаження наприкінці періоду. Основними проблемами є збитковість, скорочення ресурсної бази й уповільнення оборотності. Пріоритетними напрямками управління мають стати відновлення прибутковості, контроль витрат, оптимізація запасів, удосконалення роботи з дебіторами та планування грошових потоків.

У третьому розділі використовується факторний аналіз разом із методами кореляції та регресії для дослідження того, що формує фінансову безпеку підприємства. Результати визначають ключові фактори впливу, включаючи витрати та прибутки компанії, її кредиторську та дебіторську заборгованість, а також інші пов'язані фактори.

Аналіз визначив кілька способів зміцнення фінансової безпеки підприємства:

- моніторинг та аналіз усіх операційних процесів;
- виявлення та усунення слабких місць у роботі підприємства;
- максимально повне використання виробничих потужностей для підвищення

ефективності;

- ретельне управління сировиною та іншими ресурсами для зниження витрат;
- підвищити продуктивність праці шляхом покращення способів виконання роботи;

- покращити якість продукції, щоб вона могла ефективно конкурувати;
- створити стратегію продажів та реклами, яка допоможе більшій кількості людей відкрити для себе продукцію;

- Відстежуйте кредиторську та дебіторську заборгованість за датами їх погашення, щоб грошові кошти рухалися в бізнесі більш передбачувано.

- Контролюйте прострочену заборгованість, формуйте обов'язкові резерви та захищайте фінансове становище компанії.

Фінансова безпека є основою успіху окремих підприємств та підтримує ефективне функціонування держави в цілому.

Список використаних джерел

- 1 Збірник основних законодавчих актів та нормативних документів з питань забезпечення економічної безпеки та захисту конфіденційної інформації, що містить комерційну таємницю . К. : Міністерство палива та енергетики України. 2016. 262 с.
- 2 Ареф'єва О.В. Планування економічної безпеки підприємств. К.: вид-во Європ. Ун-ту. 2016. 170 с.
- 3 Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. №26. . 2018. С. 98-103.
- 4 Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. К. : КНЕУ. 2017. 592 с.
- 5 Барановський О.І. Фінансова безпека : монографія. К.: Фенікс. 2014. 338с.
- 6 Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні. К.: Національний торговельно-економічний університет. 2016. 759 с.
- 7 Бланк, І. О., Ситник, Г. В. та ін. Фінансова стратегія підприємства: монографія. К. : КНТЕУ, 2009. 147 с.
- 8 Бланк, І. О., Ситник, Г. В. Управління фінансами підприємств і об'єднань : навчальний посібник. К. : КНТЕУ, 2006. 183 с.
- 9 Бланк І.О. Управління фінансами підприємств : підр. для вищих навч. закладів. К. : КНТЕУ, 2006. 779 с.
- 10 Бойкевич, О. Р. Передумови та фактори економічної безпеки торговельного підприємства. Л. : Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.13. С. 175-180.
- 11 Болюх М.А. Економічний аналіз : Навч. посіб. К. : КНЕУ. 2014. 540 с.
- 12 Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник / Н.М. Бондар. – К.: Видавництво А.С.К., 2013. 400с.
- 13 Василик О. Фінансова безпека / Економічна енциклопедія: У 3 т. Т.3. К.: Вид. центр «Академія». 2014. 952 с.
- 14 Верещагіна, Г. В. Формування системи показників оцінки рівня

внутрішньої фінансової безпеки промислових підприємств. Управління розвитком : збірник наукових робіт. Х. : ХНЕУ, 2010. Випуск 17 (93). С. 34-37.

15 Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. К. : Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. 2016. С.43-46.

16 Ганущак Т. В. Оцінка фінансової безпеки підприємства. *Вч. записки Університету «КРОК»*. К.:. 2014. Вип. 1. С. 45-52.

17 Глобалізація і безпека розвитку : монографія / [За ред. О.Г. Білоруса]. К.: КНЕУ. 2003. 733с.

18 Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економічна діагностика. К. : Центр навч. літератури, 2007. 400 с.

19 Гончаров А.Б. Фінансовий менеджмент : Навч. посіб / А.Б. Гончаров. Х.: ІНЖЕК. 2017. 237 с.

20 Горбулін В. П., Качинський А. Б. Засади національної безпеки України : підруч. К. : Інтертехнологія, 2009. 272 с.

21 Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами”. К.: НАУ. 2006. 17 с.

22 Горячева К. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2003. № 9 (27). С. 43-49.

23 Гудзь Т. П. Механізм управління фінансовою рівновагою підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2018. № 2 (52). С. 108-120

24 Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія. К. : НІСД. 2017. 144 с.

25 Економіка підприємства. [за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.Г. Мельника]. Суми: ВТД "Університетська книга". 2014. 648 с.

26 Економіка підприємства / - Вид. 2-ге, [за ред. С.Ф. Покропивного]. К.: Вид-во КНЕУ. 2015. 528 с.

27 Єпіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ:

монографія. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ". 2014. 295 с.

28 Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави : національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К.: Знання. 2015. 297 с.

29 Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : Монографія. К. : НІСД. 2013. 368с.

30 Загорельська Т. Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві. Вісник ДНУ. Сер. В: Економіка і право. Вип.2. 2014. С. 243-247.

31 Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. К. : Знання, 2007. 1079 с

32 Загородній А.Г. Аналіз фінансового стану, платоспроможності та ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Л.: Вид-во «Львівська політехніка». 2016. 42 с.

33 Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком. К. ВД «Княгиня Ольга», 2005. 324 с.

34 Ізмайлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу: Навч. посіб. К.: МАУП. 2017. 148 с.

35 Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент. Житомир. 2014. 431 с.

36 Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : Навч. посібник. К.: Атіка. 2014. 369 с.

37 Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи. *Інвестиції : практика та досвід*. 2015. №18. С.22-26.

38 Кириченко О. А. Економічна безпека суб'єктів господарювання в умовах глобальної фінансової кризи. К.: ІМБ Університету економіки та права «КРОК». 2014. 412 с.

39 Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент. К. : Знання. 2016. 485 с.

40 Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізми забезпечення : монографія. К.: Лібра. 2014. 280с.

41 Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування. Київ: Центр навчальної літератури. 2012. 224 с.

- 42 Концепція економічної безпеки України. К.: Логос. 2016. 56 с.
- 43 Костирко Р. О. Фінансовий аналіз :навч. посіб. Фактор. 2014. 784 с.
- 44 Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобуд. галузі: проблеми теорії та практики*. 2012. № 1(1). С. 86-97.
- 45 Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами. *Фінансова консультація*. 2016. №5. С. 34-38.
- 46 Кузенко, Т. Б. Управління фінансовою безпекою підприємства: методичний аспект. Вісник економіки транспорту і промисловості. Х., 2010. № 29. С. 119-124.
- 47 Кузнецова, Т. В. Інтегральна оцінка фінансової безпеки підприємства. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія : Економіка. 2010. Випуск 3 (51). С. 105- 110.
- 48 Лоханова Н. І. Система управління станом економічної безпеки підприємства: питання концепція розвитку. *Економіст*. 2015. № 2. С.52-56.
- 49 Мартюшева Л. С. Фінансова безпека підприємств : конспект лекцій. Харків: Вид. ХНЕУ. 2013. 140 с.
- 50 Мельник Л.Г. Екологічна економіка та управління природокористуванням. Суми: Університетська книга. 2012. 768 с.
- 51 Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій. URL: <http://www.rada.gov.ua>
- 52 Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. К.: 2014. 278 с.
- 53 Могиліна, Л. А. Вплив економічної нестабільності на реалізацію фінансових інтересів підприємства. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції. С. : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2014. С. 121-123.
- 54 Мунтіян В. І. Економічна безпека України: монографія. К.: КВІЦ. 2014. 461с.

- 55 Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств організацій та установ. Навч. посіб. К.: Правова єдність. 2013 . 544 с.
- 56 Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія К.: Національна академія управління. 2010. 232с.
- 57 Моделювання економічної безпеки: держава регіон підприємство: монографія. Х.: ІНЖЕК. 2006. 240 с.
- 58 Плєскач В. Л. Методологічні засади державного регулювання фінансово-економічного розвитку. *Фінанси України*. 2014. № 10. С. 35-39
- 59 Поддєрьогін С.А. Фінансовий менеджмент. К: Либідь. 2015. 642 с.
- 60 Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: Підручник. К.: КНЕУ. 2012. 528 с.
- 61 Пономарьов В. П. Економіка підприємства: Підручник. К.: КНЕУ. 2012. 492 с.
- 62 Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур. Л.: ЛБІ НБУ. 2014. 195 с.
- 63 Рядько А.С. Системи та методи аналізу фінансової безпеки підприємства як основний елемент економічної безпеки підприємства. *Вчені записки «КРОК»*. К. 2016. Вип. 18. С. 152-159.
- 64 Система розкриття інформації на фондовому ринку України. URL: <http://www.smida.gov.ua>
- 65 Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2016. № 9. С. 140-148
- 66 Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія. К.: НІПМБ. 2014. 117с.
- 67 Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія. – К. : НІПМБ, 2005. – 140 с.
- 68 Чернявська О. В., Горбунова О. А. Фінансова спроможність суб'єкта господарювання та напрями її дослідження. Стратегії інноваційного розвитку економіки України проблеми, перспективи, ефективність : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Харків, 2010. С. 174–176.

69 Шредер Н., Швам Ю. Економічний аналіз господарської діяльності. Київ : Думка, 2017. 376 с.

70 Щетинін, А. І. Економічні цикли. Підручник. К. : Центр учбової літератури, 2011. С. 335-340.

71 Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз. К.: Центр учбової літератури. 2009. 566 с.

72 Яковенко О. Д. Дослідження системи управління малих підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2010. № 4. С. 129.

73 Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : Монографія. Львів: Каменяр. 2016. 176 с.

Додаток А

Агрегований баланс ТОВ «КИССОН» за 2019-2022 рр.

Актив	Роки			
	2019	2020	2021	2022
1	4	5	6	7
I. Необоротні активи	3500	8200	10500	8900
Нематеріальні активи:	175	410	525	445
залишкова вартість	175	410	525	445
первісна вартість	262	615	788	668
накопичена амортизація	87	205	263	223
Незавершені капітальні інвестиції	0	0	0	0
Основні засоби:	2975	6970	8925	7565
залишкова вартість	2975	6970	8925	7565
первісна вартість	4760	11152	14280	12104
знос	1785	4182	5355	4539
Довгострокові біологічні активи:	0	0	0	0
справедлива (залишкова) вартість	0	0	0	0
первісна вартість	0	0	0	0
накопичена амортизація	0	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0	0	0
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	0	0	0	0
інші фінансові інвестиції	0	0	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	0	0	0	0
Відстрочені податкові активи	0	0	0	0
Інші необоротні активи	350	820	1050	890
Усього за розділом I	3500	8200	10500	8900
II. Оборотні активи	5256	12998	14099	9336
Запаси:	2100	5100	5800	3800
виробничі запаси	1050	2550	2900	1900
поточні біологічні активи	0	0	0	0
незавершене виробництво	420	1020	1160	760
готова продукція	420	1020	1160	760
товари	210	510	580	380
векселі одержані	0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1884	4718	5039	3388
чиста реалізаційна вартість	1884	4718	5039	3388
первісна вартість	1941	4860	5190	3490
резерв сумнівних боргів	57	142	151	102
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	354	885	945	636
з бюджетом	118	295	315	212
за виданими авансами	236	590	630	424
з нарахованих доходів	0	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	118	295	315	212
Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	0
Грошові кошти та їх еквіваленти:	800	2000	2000	1300
в національній валюті	720	1800	1800	1170
у тому числі в касі	40	100	100	65
в іноземній валюті	80	200	200	130
Інші оборотні активи	0	0	0	0
Усього за розділом II	5256	12998	14099	9336
III. Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0
Баланс	8756	21198	24599	18236

Пасив	Роки			
	2019	2020	2021	2022
1	4	5	6	7
I. Власний капітал	5200	11500	15200	12800
Статутний капітал	2000	2000	2000	2000
Пайовий капітал	0	0	0	0
Додатковий вкладений капітал	0	0	0	0
Інший додатковий капітал	0	0	0	0
Резервний капітал	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	3200	9500	13200	10800
Неоплачений капітал	0	0	0	0
Вилучений капітал	0	0	0	0
Усього за розділом I	5200	11500	15200	12800
II. Забезпечення таких витрат і платежів	0	0	0	0
Забезпечення виплат персоналу	0	0	0	0
Інші забезпечення	0	0	0	0
Цільове фінансування ²	0	0	0	0
Усього за розділом II	0	0	0	0
III. Довгострокові зобов'язання	1500	4000	3500	2000
Довгострокові кредити банків	1200	3200	2800	1600
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	300	800	700	400
Відстрочені податкові зобов'язання	0	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	0	0	0	0
Усього за розділом III	1500	4000	3500	2000
IV. Поточні зобов'язання	2056	5698	5899	3436
Короткострокові кредити банків	400	1200	1300	700
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0	0	0
Векселі видані	0	0	0	0
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1656	4498	4599	2736
Поточні зобов'язання за розрахунками:	0	0	0	0
з одержаних авансів	0	0	0	0
з бюджетом	0	0	0	0
з позабюджетних платежів	0	0	0	0
зі страхування	0	0	0	0
з оплати праці	0	0	0	0
з учасниками	0	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	0	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	0	0	0	0
Усього за розділом IV	2056	5698	5899	3436
V. Доходи майбутніх періодів	0	0	0	0
Баланс	8756	21198	24599	18236

АКТ

перевірки кваліфікаційної роботи магістра на наявність ознак академічного плагіату.

Відповідно до даних сервісу Strikeplagiarism кваліфікаційна робота «Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності», автора: Гречишкіна В.Г. містить 10,72 % обсяг знайдених подібностей. Ознаки академічного плагіату – відсутні.

Перевірку виконала доцент кафедри Фінанси, облік і аудит Вікторія Орлова

03.01.2024 р.